

GLAZBENE AKTIVNOSTI DJECE S POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Kovačić, Gabrijel

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:134:889272>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

GABRIJEL KOVAČIĆ

**GLAZBENE AKTIVNOSTI DJECE S
POTEŠKOĆAMA U RAZVOJU**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Izv. prof. art. Antoaneta Radočaj-Jerković

Osijek, 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. UČENICI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	4
2.1. Orijentacijska lista vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju.....	4
2.1.1. Učenici s oštećenjem vida	5
2.1.2. Učenici s oštećenjem sluha.....	6
2.1.3. Učenici s intelektualnim oštećenjima.....	7
2.1.4. Učenici s oštećenjima organa i organskih sustava.....	8
2.2 Integracija učenika s teškoćama u razvoju u obrazovni sustav.....	9
3. GLAZBENE AKTIVNOSTI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	12
3.1. Glazboterapija.....	12
3.2. Glazbene aktivnosti učenika s teškoćama u razvoju.....	14
3.2.1. Slušanje glazbe.....	14
3.2.2. Pjevanje pjesama.....	15
3.2.3. Sviranje pjesama.....	23
3.2.4. Plesanje.....	34
3.3. Iskustva u radu s učenicima s teškoćama u razvoju.....	42
4. ZAKLJUČAK.....	45
5. POPIS LITERATURE.....	47

1. UVOD

Rođenje djeteta je jedan od događaja u životu koji ostaje zauvijek zabilježen u srcima svakog roditelja. Postati roditelj, tj. imati dijete znači kako ni u jednom tom dijelu roditeljskog puta ne možeš zamisliti da će upravo to malo biće do kraja svog života imati poteškoća u razvoju. Nakon saznanja da će dijete vjerojatno imati poteškoće u razvoju, kreće trnovit put za roditelje i cijelu obitelj.

Prihvatiti takvu činjenicu nije nimalo lako ni jednostavno. U takvim teškim trenucima, potreba roditelja je pomoć i podrška ne samo svojih najbližih već cijele okoline i društvene zajednice.

Jedan od najznačajnijih pokazatelja razvijenog civiliziranog društva jest briga za osobe s posebnim potrebama. U svijetu u kojemu je ideal imati, a ne i biti, sudjelovati, ali i pobijediti, živjeti i uživati, osobe s posebnim potrebama teško se uspijevaju izboriti za svoja prava, štoviše, da ostvare svoje ljudsko dostojanstvo i ravnopravno mjesto sa osobama bez oštećenja. Zahvaljujući porastu svijesti da su osobe s posebnim potrebama prije svega o s o b e, u razvijenijim društvima se počelo više činiti za njih i pružati im uvjete za ravnopravno sudjelovanje u društvenim zbivanjima. Ponekad taj posao naliči Sizifovom, ali se upravo u posljednja dva stoljeća, malim koracima i velikim naporima, otvorio put integracije i prihvaćanja ovih osoba u društvu.

Tema diplomskog rada „ Glazbene aktivnosti djece s poteškoćama u razvoju“ došla je kao nastavak završnog rada u kojem je tema bila „ Interkulturni pristup u radu s djecom s poteškoćama u razvoju – na primjeru Quodlibet für Europa Franka Rebitscheka“.

Ovim diplomskim radom želio sam proširi svoje znanje o djeci s poteškoćama u razvoju i pokušati saznati koje su to sve glazbene aktivnosti koje djeca s poteškoćama u razvoju mogu izvoditi.

Volontirajući kao student u školi Ivan Štark probudio sam svoje osjećaje prema osobama kojima su uskraćene neke stvari. Tu sam shvatio da ništa nije tako strašno kao što izgleda, bitno je da postoji podrška okoline. Uvidio sam da je put za roditelje i čitavu obitelj uistinu trnovit, ali uz malo sreće, upornosti, volje, vjere i optimizma, možemo im pomoći da nauče nadrastiti svoja ograničenja.

Diplomski rad je podijeljen u četiri dijela i ima cilj prikazati koji je položaj osoba s poteškoćama u razvoju i kako sama glazba pozitivno utječe na njihovo raspoloženje i kreativnost.

Rad započinje definiranjem pojmova vezanih uz sadržaj diplomskog rada – učenici s poteškoćama u razvoju. U drugom dijelu ukazujem terminologiju koja označava osobe i поближе određuje tko su to učenici s poteškoćama u razvoju ili osobe s posebnim potrebama, s naznakom kako uvesti učenike s poteškoćama u razvoju u obrazovni sustav.

Glazbene aktivnosti djece s poteškoćama u razvoju sljedeći je dio. U tom dijelu navest ću način uključivanja djece s posebnim potrebama u glazbene aktivnosti te opisati koje su to sve glazbene aktivnosti djece s poteškoćama u razvoju: pjevanje, slušanje glazbe, sviranje i plesanje. Posljednji četvrti dio zaključak u kojem donosim o svojem iskustvu u radu s djecom s poteškoćama u razvoju i problemima koji bi se trebali riješiti da bi ta djeca imala što bolju i svijetliju budućnost u daljnjem razvoju.

Gledajući ovaj ubrzani svijet i sve te mnogobrojne ljude oko sebe, došao sam do spoznaje da su svi ljudi jednaki bez obzira na svoje mane i vrline, boju kože, vjeru ili narodnost. Kroz život su me učili da svakome treba pomoć i da se dobro dobrim vraća. Družeći se s učenicima s poteškoćama u razvoju u školi Ivan Štark osjetio sam koliko su nezaštićeni i ranjivi.

Iz svakog njihovog pogleda moglo se naslutiti: „*mi nismo ljudi s posebnim potrebama – mi smo samo ljudi s posebnim problemima u zadovoljavanju svojih običnih potreba*“.

Tema je preopširna da bi se mogla cjelokupno zahvatiti u ovakvom tipu radnje, ali uzeo sam u obzir osnovne i najvažnije čimbenike koji zahvaćaju život osoba s posebnim potrebama, te rad za njihovu promociju.

2. UČENICI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Učenici s posebnim potrebama čine oko 10% školske populacije u Republici Hrvatskoj. Na području Republike Hrvatske već se više od dvadeset godina, s više ili manje uspjeha, ostvaruje integracija većeg dijela djece i mladeži s teškoćama u razvoju u obrazovni sustav. Odgoj i obrazovanje ove djece i mladeži ostvaruje se u zajedništvu s ostalom djecom bez teškoća u razvoju. Edukacijska integracija, kao dio šire socijalne integracije, temelji se na suvremenim načelima prema kojima se djeca s posebnim potrebama sagledavaju u odnosu na vršnjake ponajprije u međusobnim sličnostima biopsihosocijalnog razvoja, a tek onda u njihovim razlikama.

Sličnosti se temelje na činjenici da svako dijete ulaskom u život nosi određene biološki date dispozicije koje predstavljaju potencijalne snage razvoja određenih sposobnosti. Potencijalne snage svakog djeteta razvit će se u sposobnosti ako su osigurani primjereni uvjeti i podrška socijalne sredine, prije svega u roditeljskom domu, a potom u vrtiću i školi. Poticanje individualnih potencijala podrazumijeva svestrano upoznavanje osobnosti učenika te otkrivanje one pozitivne jezgre u fondu sposobnosti koje pojedinac posjeduje. Upravo značajne razlike u potencijalnim snagama djece, nedostatak nekih dispozicija, njihova kompenzacija razvijanjem nekih drugih dispozicija, čine razliku između djece s teškoćama u razvoju i njihovih vršnjaka bez teškoća tj. čine osobitosti njihova razvoja (Ivančić, 1997.).

2.1. Orijentacijska lista vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju

1. Oštećenja vida
2. Oštećenja sluha
3. Oštećenja jezično – govorne komunikacije i specifične teškoće u učenju
4. Oštećenja organa i organskih sustava
5. Intelektualne teškoćama
6. Poremećaji u ponašanju i oštećenjima mentalnog zdravlja
7. Postojanje više vrsta i stupnjeva teškoća u psihofizičkom razvoju (NN 24/15).

Svaka od navedenih vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju izaziva specifične probleme i potrebe djece i mladeži koji zahtijevaju primjenu odgojnih i rehabilitacijskih postupaka pomoću kojih se sustavno djeluje na uspostavljanje uspješnog funkcioniranja pojedine osobe, kao i primjenu specifičnih sredstava, pomagala i opreme kojima se ostvaruju odgojno – obrazovne i rehabilitacijske zadaće.

U daljnjem razmatranju posvetio bih pozornost onom dijelu populacije učenika s teškoćama u razvoju s kojima sam surađivao prilikom izrade ovoga diplomskog rada. To su

učenici s oštećenjima vida, oštećenjima sluha, oštećenjima organa i organskih sustava te učenici s intelektualnim teškoćama.

2.1.1 Učenici s oštećenjem vida

Pojam učenika s oštećenjem vida obuhvaća slijepce i slabovidne učenike. Slijepci su učenici oni koji imaju očuvan vid do 10%, a slabovidni oni koji imaju očuvan vid od 10 do 40%.

Vizualna funkcija izuzetno je važna za djetetov razvoj, kako fizički, tako i psihički. Putem vida dijete upoznaje okolinu iz koje stječe znanja, vještine i usvaja navike. Slijepo dijete zbog nedostatka vizualne i optičke sposobnosti, znanja i vještine stječe pretežno putem opipa i sluha. To je tzv. taktilno – slušna percepcija.

Slijepi učenik poima predmet opipom, dio po dio. Upoznavanjem pojedinih predmeta stvara sliku o predmetu. Ide analizom prema sintezi. Slijepom učeniku, za poimanje na taj način, treba više vremena. Uz to, neophodno je detaljno, sustavno i na njemu dostupan način dati mu dopunsko usmeno objašnjenje upute i podatke važne za predmet i slično. Slabovidni učenik se, bez obzira na stupanj oštećenja vida, u svim aktivnostima koristi preostalim vidom.

Prema Šubić (1985.) općenito se u radu sa slijepim i slabovidnim učenikom treba stalno usmeno obraćati, objašnjavati, razgovarati i provjeravati pitanjima razumljivost usvojena znanja.

Među načelima rada sa slijepom djecom osobito je važno načelo taktilne zornosti, koje podrazumijeva učenje putem neposrednoga taktilnog promatranja, zatim načelo individualizacije te svjesne aktivnosti. Ovo posljednje podrazumijeva maksimalnu angažiranost slijepog djeteta u poimanju konkretnog pribora i to svim raspoloživim osjetilima: dodir, sluh, okus, miris te kinestetske osjete. Nastavna sredstva ne smiju biti pretrpana pojedinostima, a po veličini moraju biti prikladna za taktilno percipiranje. Takvo sredstvo treba poslužiti kao izvor znanja pa na njemu moraju biti izražene sve bitne osobine.

Kretanje slijepce djece i teže slabovidne djece ograničeno je od samog rođenja, od onog trenutka kada se počnu kretati. Takva se djeca uglavnom zadržavaju na užem prostoru i pretežno miruju. Pojedini pokreti su vrlo siromašni, djeluju neizgrađeno, neusklađeno.

Oni nemaju mogućnost oponašanja pokreta, niti njegova nadzora. Slijepoj i slabovidnoj djeci zbog specifičnih zahtjeva u kretanju treba dati određenu pomoć. Tim učenicima treba organizirano, smišljeno, sustavno i planski pomoći u svakodnevnom osposobljavanju za sigurno i samostalno kretanje i snalaženje u prostoru. Snalaženje i kretanje su načelo koje treba biti prisutno u svim školskim aktivnostima (Mustać, Vicić, 1996.).

2.1.2. Učenici s oštećenjem sluha

U populaciji učenika s oštećenjem sluha postoje znatne razlike s obzirom na vrijeme nastanka, etiologiju i stupanj oštećenja sluha, odnosno razvijenosti glasovnog govora kao bitnog preduvjeta za razvoj komunikacije. Oštećenje sluha može nastupiti prije djetetova rođenja ili nakon njega. Ako nastupi do druge godine života, smatra se da je nastupilo u prelingvalnom razdoblju. Rano oštećenje ozbiljno utječe na cjelokupni razvoj djeteta jer dijete ne može spontano usvojiti i razviti oralno – glasovni govor. Takvo se dijete razvija bez slušnih i govornih iskustava jer ne može steći slušnu i govornu pohranu spoznaja.

Spoznajna slika svijeta djece s oštećenim sluhom vrlo je specifična. Osobitu pozornost treba posvetiti razvoju predodžbenog i pojmovnog doživljavanja u smislu adekvatnijeg doživljavanja prostora, vremena, količina i odnosa. Središnje pitanje cjelovitoga odgojno – obrazovnog postupka s takvim učenicima jest njihova govorno - socijalna komunikacija. Nužno je poticati vještine komunikacije jer se kroz nju optimalno razvijaju procesi odgoja, obrazovanja i socijalizacije. Neadekvatnosti i teškoće u komunikaciji mogu navesti na netočne zaključke o općem kognitivnom deficitu.

Oštećenja sluha koja nastupe nakon druge godine života također su vrlo ozbiljna, no mogućnost posjedovanja slušnog iskustva i prvih govornih iskustava olakšava kasniji razvoj glasovnog govora. Bez obzira na to kada nastupi oštećenje sluha, usvojenu vještinu govorno – glasovne komunikacije potrebno je pomno održavati i dalje intenzivno razvijati (Mustać, Vicić, 1996.).

Najjednostavnija podjela populacije osoba s oštećenje sluha jest na gluhe i nagluhe. Gluhoćom se smatra gubitak sluha od 81 decibela, kada se niti uz pomoć slušnih pomagala ne može cjelovito percipirati glasovni govor. Prema stupnju razvoja glasovnog govora u kojem je nastavo gubitak sluha, gluhoća se razvrstava na:

- a) gubitak sluha bez usvojene vještine glasovnog sporazumijevanja
- b) gubitak sluha s usvojenom vještinom glasovnog sporazumijevanja

Nagluhošću se smatra oštećenje sluha od 25 do 80 decibela na uhu s boljim ostacima sluha, kada je glasovni govor djelomično ili gotovo potpuno razvijen. Prema stupnju oštećenja sluha i razvijenosti glasovnog sporazumijevanja, naglušost se razvrstava na lakši, umjereni i teži gubitak sluha.

Učenik s oštećenjem sluha trebao bi uvijek sjediti u prvom ili drugom redu srednjeg reda klupa, kako bi uz pomoć individualnog slušnog aparata uspješno uspostavljao komunikaciju s učiteljem/terapeutom. Takav položaj omogućuje mu primanje podataka vidnim putem. Učitelj / terapeut treba stvoriti naviku da je uvijek licem okrenut prema učeniku kad se obraća glasovnim govorom. Lice bi mu trebalo biti dobro osvjetljeno, sasvim vidljivo i , po mogućnosti, u visini očiju djeteta. Potrebno je izbjegavati kretanje nastavnika, kao i govorenje kada je nastavnik licem okrenut prema školskoj ploči. Brzina govora treba biti umjerena, a jačina primjerena. Pred takvog učenika potrebno je postavljati takve zahtjeve koji nisu samo puka funkcija slušanja i govora (Mustać, Vicić , 1996.).

2.1.3. Učenici s intelektualnim oštećenjima

Ispodprosječno intelektualno funkcioniranje je trajno stanje pojedinaca koje znači ispodprosječne intelektualne sposobnosti. Mentalna retardacija je stanje u kojem je intelektualno funkcioniranje znatno ispod prosjeka, što se očituje u razvojnom razdoblju i za koje je tipična neprimjerenost adaptivnog ponašanja. To je stanje u kojem je znatno otežano uključivanje u društveni život, a povezano je sa zaustavljenim ili nedovršenim razvojem intelektualnog funkcioniranja, što je utvrđeno na osnovi medicinske, psihologijske, defektološke i socijalne ekspertize. Intelektualna razina ispitana mjernim instrumentima približna je kvocijentu inteligencije Wechslerova tipa od 0 do 69, ako nije utvrđena izuzetna emocionalna labilnost. (NN, 12/84.)

Prema Biondiću (1993.) riječ je o definiciji koja pokušava objediniti psihološki, pedagoški i socijalni aspekt pa predstavlja specifično razvojnu odrednicu. Naime, uspjeh razvoja neke osobe prema njezinoj starosnoj dobi je ono što određuje tu osobu kao mentalno retardiranu. To je u predškolskom razdoblju senzomotorni razvoj, u školskom razdoblju uspjeh u učenju, u odrasloj dobi gospodarsku neovisnost i sposobnost za društvene prilagodbe. Prema procjeni Svjetske zdravstvene organizacije, mentalno retardirane osobe su u općoj populaciji zastupljene sa 2%.

Stupnjevi mentalne retardacije su:

- lake intelektualne teškoće (IQ u rasponu od 50 do 69)
- umjerene intelektualne teškoće (IQ u rasponu od 35 do 49)
- teže i teške intelektualne teškoće (IQ u rasponu od 0 do 34)

Psihologijska značajka djece i mladeži s mentalnom retardacijom je sniženi kvocijent inteligencije. Međutim, takva djeca, kao i njihovi intelektualno prosječno razvijeni vršnjaci, također uče promatrajući, opažajući, oponašajući i zaključujući, iako je stupanj koji dostižu mnogo niži. Uzroci teškoća u učenju posljedice su njihova slabijeg pamćenja, labilne i fluktuirajuće pozornosti, siromašne mašte, niskog govornog potencijala te ograničene sposobnosti zaključivanja, uopćavanja i asptrahiranja. Ova djeca uče vrlo sporo i u malim koracima, uz obilje zornih didaktičkih sredstava, uz mnogobrojna ponavljanja te uspored tempo i ritam rada. Osim što su sklona raznim bolestima, njihova senzomotorika je snižena i slabije razvijena (Mustač, Vicić, 1996.).

Navedene značajke djece i mladeži s ispodprosječnim intelektualnim funkcioniranjem trebaju poznavati uvažavati svi stručnjaci koji rade s njima. U protivnome će takav učenik svakodnevno doživljavati neuspjeh koji budi odbojnost prema školi, učenju, slobodnim aktivnostima te će postati razdražljiv i defenzivan. Njegovo će ponašanje postati neprihvatljivo za okolinu pa će ga okolina odbaciti, što učeniku izaziva frustracije i osjećaj manje vrijednosti.

Prema Mustać i Vicić (1996.), osim strogog provođenja načela individualizacije, u radu s djecom i mladeži s ispodprosječnim intelektualnim funkcioniranjem važna je primjena načela: konkretnosti, motivacije, primjerenosti, povezanosti sa životom i socijalizacije – oplemenjivanje djetetove ličnosti i djelovanje na socijalni razvoj primjenom mnogovrsnih sociometrijskih tehnika, čime se u svakom pojedincu razvijaju sposobnosti interakcije u skupini, zajednici i obitelji.

2.1.4. Učenici s oštećenjima organa i organskih sustava

Oštećenjima organa i organskih sustava smatraju se prirodna ili stečena oštećenja, deformacije ili poremećaji funkcije pojedinog organa ili organskih sustava koji dovodi do smanjenja ili gubitka sposobnosti u izvršavanju pojedinih aktivnosti. Uzroci ovoga stanja su oštećenja lokomotornog sustava, oštećenja središnjeg živčanog sustava, oštećenja perifernog živčanog sustava, oštećenja drugih sustava (dišni, krvožilni, probavni, endokrini itd.)

Temeljna značajka ove populacije jest funkcionalno oštećenje organizma u različitim oblicima i intenzitetima, što zahtjeva dugotrajan pa i doživotan poseban režim života, prehrane, njege, zaštite, školovanja. Važno je napomenuti da tjelesni invaliditet ne prati i sniženo intelektualno funkcioniranje, osim veće pojavnosti mentalne retardacije u djece s cerebralnom paralizom (Soldo, 1984.).

Motoričke smetnje mogu biti različitog stupnja i oblika te se mogu očitovati kao: smanjena brzina obavljanja određenih aktivnosti, nedovoljna točnost, teškoće ili nemogućnost obavljanja nekih aktivnosti, otežano kretanje ili potreba korištenja invalidskih kolica pa sve do potpune ovisnosti o pomoći druge osobe u obavljanju svakodnevnih zadaća i samozbrinjavanju. Nerijetko se susrećemo sa smetnjama na emocionalnom i socijalnom području (Kovačić, 1985.).

2.2. Integracija učenika s teškoćama u razvoju u obrazovni sustav

Zahtjev da se osobe s teškoćama u razvoju uključuju u sve tokove društvenog života, da se njihov udio u društvu uzdigne na najprimjereniju razinu, snažno je utjecao i na promjene stajališta suvremenog društva o integracijskom odgoju djece s teškoćama u razvoju u zajedništvu s njihovim vršnjacima bez teškoća u razvoju. U posljednjih dvadesetak godina u mnogim zemljama Europe i Amerike donose se zakonski akti, propisi, preporuke i analize službenih organa u odgoju, obrazovanju i rehabilitaciji djece i mladeži s teškoćama u razvoju upravo u zajedništvu s njihovim vršnjacima.

U Hrvatskoj se humane odrednice odgojno – obrazovne integracije započinju provoditi donošenjem Zakona o odgoju i obrazovanju 1980. godine čije su osnovne značajke:

- jedinstvenost odgojno – obrazovnog sustava za svu djecu, od predškolske dobi do osnovnog i srednjeg obrazovanja
- poštovanje individualnih sposobnosti i posebnih potreba djece s teškoćama u razvoju
- mogućnost cjelovite i djelomične integracije, uz stalno pružanje stručne pomoći djeci s teškoćama u razvoju
- izuzetno, za djecu s većim teškoćama u psihofizičkom razvoju, osiguravanje specijalizirane stručne pomoći u posebnim odgojno – obrazovnim ustanovama ili posebnim razrednim odjelima unutar redovnim škola

Kada se u redovitom nastavnom procesu nalaze učenici s posebnim potrebama, najčešće dolazi do nesklada između njihovih razvojnih sposobnosti te sadržaja i didaktičko – metodičkih formi rada jer su one uglavnom primjerene većini prosječnih učenika. To gotovo uvijek kod djece s posebnim potrebama dovodi do teškoća u stjecanju znanja te usporava razvoj njihovih potencijala i sposobnosti. Neuspjeh u učenju, uz nepovoljnu odgojnu klimu i komunikaciju u razredu može negativno djelovati na emocionalni i socijalni razvoj jer je svakome učeniku važna obrazovna uspješnost i prihvaćenost u školskom kolektivu. Ako je učenik neprihvaćen unutar razrednog kolektiva te stalno doživljava neuspjeh jer mu se postavljaju zahtjevi koje ne može zadovoljiti, niti neke od njegovih osobnih potreba neće biti zadovoljene (razvoj pozitivne slike o sebi, uvažavanje, druženje). To se može negativno odraziti na ponašanje tih učenika, pojavom nepoželjnih oblika ponašanja (Ivančić, Stančić, 2003.).

Raščlambom članaka Pravilnika o utvrđivanju psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (NN 64/14.) te Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 24/15.), vidljivo je da se i u Republici Hrvatskoj poštuju suvremena društvena i stručna stajališta u odnosu prema djeci i mladeži s teškoćama u razvoju.

Osigurava im se nekoliko mogućnosti primjerena školovanja na načelima odgojno – obrazovne integracije:

1. Potpuna integracija predviđena je za onu djecu i mladež s teškoćama u razvoju kojoj je uz primjerenu individualiziranu pomoć i primjereni rehabilitacijski program moguće osigurati napredovanje u zajedništvu s vršnjacima bez teškoća u razvoju

2. Djelomična integracija primjenjuje se onda kada djeca i mladež s teškoćama u razvoju dio programa ostvaruju u zajedništvu sa svojim vršnjacima bez teškoća, a dio programa nastavnih predmeta u kojima pokazuju veće deficite ostvaruju u posebnim odgojno – obrazovnim skupinama ili razrednima koji rade prema prilagođenu nastavnom programu.

3. Ostvarivanje odgoja, obrazovanja i rehabilitacije u posebnim organizacijama, prema posebnim programima, prilagođenim stvarnim specifičnostima i ograničenjima učenika s većim i složenijim teškoćama u razvoju te specificiranim rehabilitacijskim programima koji i ovoj djeci i mladeži osiguravaju optimalan razvoj i uključivanje u društveni život i rad tj. socijalnu integraciju sa sredinom u kojoj žive.

4. U primjerima potpune i djelomične integracije za optimalan uspjeh djece i mladeži s teškoćama u razvoju presudnu važnost i ulogu imaju stručnjaci edukacijsko – rehabilitacijskog profila, kao i drugi stručni suradnici (pedagozi, psiholozi, liječnici, socijalni radnici).

Didaktičko - metodički postupci rada odnose se na odabir primjerenih strategija rada i postupaka prilagođavanja sadržaja u poučavanju djece s teškoćama u razvoju, sukladno njihovim osobitostima. Kako bi se djeci s teškoćama u razvoju omogućila uspješnost u procesu učenja, potrebno je na temelju poznavanja njihovih osobitosti na pojedinim razvojnim područjima primijeniti odgovarajuće individualizirane didaktičko – metodičke postupke. Poznavanje osobitosti važno je jer omogućava bolje prepoznavanje i razumijevanje teškoća ove djece u nastavnim aktivnostima u školi, čime se olakšava i odabir prikladnih metodičko – didaktičkih postupaka u radu (Ivančić, Stančić, 2003.).

Prilagođavanje u edukacijskom procesu podrazumijeva prilagođavanje redovitog nastavnog programa sukladno sposobnostima učenika s posebnim potrebama, što najčešće ovisi o vrsti i stupnju teškoća u razvoju. Primjerice, učenici usporenog kognitivnog razvoja najviše teškoća iskazuju u savladavanju obrazovnih nastavnih predmeta pa se najčešće potreba prilagođavanja pojavljuje za sljedeće nastavne predmete: matematika, hrvatski jezik, priroda i društvo, povijest, kemija, fizika, strani jezik. Prilagođavanje sadržaja se odnosi se samo na kvantitativno smanjivanje sadržaja, već i na njihovo kvalitativno prilagođavanje, što podrazumijeva primjeren izbor sadržaja, njihovu sistematizaciju i prožimanje. Za učenike sa senzoričkim i motoričkim oštećenjima javlja se potreba za prilagođavanjem određenih odgojnih predmeta (glazbena kultura, tjelesna i zdravstvena kultura, likovna kultura (Vicić, Levandovski, 1984.).

Edukacijskim sadržajima potrebno je u nastavnom procesu pridodati odgovarajuće metode, sredstva, oblike i didaktičko – metodičke postupke rada kako bi se primjereno razvijale sposobnosti učenika. Ako se uz prilagodbu programa stvara i povoljna odgojna klima i komunikacija u razredu, olakšat će se stjecanje operativnih znanja, ali će se i pridonijeti zadovoljavanju djetetovih potreba za prihvaćanjem, uvažavanjem i samopotvrđivanjem. Djetetu je potrebno osigurati određene rehabilitacijske programe (logoterapija, kineziterapija, glazboterapija, socioterapija, rehabilitacija putem pokreta), kao i posebne edukacijsko – rehabilitacijske postupke (kultura življenja, socijalizacija, vježbe grafomotorike, vježbe koncentracije, pozornosti i drugo). Pri tome je potrebno istaknuti kontinuirano praćenje te evaluaciju prilagođenog programa i cjelovitog edukacijskog pristupa (Mustać, Vicić, 1996.).

3. GLAZBENE AKTIVNOSTI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Uvođenjem djece s poteškoćama u razvoju u glazbene aktivnosti pokušava se glazbom pomoći u svladavanju pojedinih poteškoća koje su izražene kod pojedinog djeteta. Nekada u staroj istočnoj civilizaciji i Staroj Grčkoj glazbena kultura je imala vjeru u odgojne i druge izvan glazbene „moći“ glazbe. Pa je tako Platon glazbi pripisivao veliku ulogu u odgoju jer „ ritam i melodija najlakše prodiru u unutrašnjost duše i najjače se u nju urezuju“.¹ Također su i srednjovjekovni glazbeni teoretičari imali slična vjerovanja da se glazbom može liječiti.

U današnje vrijeme glazbena pedagogija je napustila stav i takvo gledanje na glazbu- osobito nakon istraživanja transfera u učenju koja su pokazala da su nerealna očekivanja kako će glazba povoljno djelovati i utjecati na pojedine sposobnosti djece s poteškoćama u razvoju. Dana u svijetu ima mnogo udruženja i ustanova u kojima se djeci s poteškoćama u razvoju pokušava uz glazboterapiju i glazbene aktivnosti pomoći u svladavanju pojedinih poteškoća koje pojedino dijete ima.

Djecu s poteškoćama u razvoju pokušava se preko glazbe uvesti i ostvariti određena komunikacija kako bi se uočile pojedine poteškoće kod određenog djeteta. U okviru školskog obrazovanja i glazboterapije dijete može stvarati, pjevati, svirati, plesati i slušati glazbu. Kod djece s poteškoćama u razvoju postoje glazbene aktivnosti koje se provode u skupini ili individualno. Svaki od tih dvaju pristupa ima svoje prednosti i nedostatke, te je najbolje kad ih se može kombinirati.²

3.1. Glazboterapija

Glazboterapija ili liječenje glazbom relativno je nova znanstvena disciplina. Prava definicija pojma nije samo evidentna, dakle, iako govorni terapeut uči svoje pacijente govoru, glazboterapeut ipak ne uči svoje pacijente glazbi. On ustvari, pokušava uspostaviti kontakt sa drugom osobom pomoću te glazbe. Promatranjem glazboterapeut uočava probleme i poteškoće koje dijete ima kod doživljavanja te glazbe, te se komuniciranjem približava svom pacijentu. Upotreba glazbe sa terapijskim ciljem, sa djecom koji imaju specijalne potrebe zbog socijalnih, emocionalnih, fizičkih i intelektualnih problema. Ona se upotrebljava sa ciljem obnove, održavanja i poboljšanje mentalnog i fizičkog zdravlja. Može se reći da upotreba instrumenata organiziranih zvukova i glazbe koji razvijaju međusobno povezanost između pacijenata i terapeuta podržavajući i fizičkom, mentalnom, socijalno i emocionalno zdravlje pacijenta. Postoje dvije osnovne faze: slušanje glazbe kao poticajnog sredstva za maštanje i vođenje vizualizacije i primjena glazbe kao sredstvo aktivnog samoizražavanja putem improvizacije.

Djeca pjevanjem vježbaju kontrolu sebe i zbivanja oko sebe, a glazba sama po sebi nosi sa sobom snagu posebno za traumatiziranu djecu jer ne traži tjelesni kontakt, otvaranje pred drugima niti bilo kakvo natjecanje s drugima. Primjerice, kada se radi s djecom koja se teže koncentriraju, terapeuti će davati kraće glazbene isječke i promatrati reakciju na svaki od njih. Neki će takvi isječki zaokupiti pažnju djece i na duže vrijeme i to će biti prvi korak do cilja. Glazba može izraziti kako individualno tako i psihološko stanje djeteta.

Glazboterapija sve se učestalije koristi u radu s djecom s poteškoćama u učenju, uključujući govorne i probleme jezika, kod djece s emocionalnim poteškoćama, djece s problemima sluha ili vida, djece s posttraumatskim sindromom. Liječenje glazbom može se sastojati od slušanja

¹ W. Kuhn, 1931, 4

² Pellitteri, 2000, 382

snimljene ili „žive“ glazbe ili može imati oblik interaktivne glazbene komunikacije između terapeuta i pacijenta. Glazboterapija se može primjeniti na široki spektar pacijenata, uključujući psihijatarske pacijente, djecu s poteškoćama u mentalnom razvoju, poteškoćama u učenju, slijepe i gluhe osobe, osobe s fizičkim nedostacima, autistična djeca i slično. Ona može pomoći djeci s poteškoćama u učenju da usredotoče pažnju, povećaju period koncentracije i tijekom vremena, poboljšaju govor, promatranje, oponašanje i pokretanje idea. Glazboterapija se često koristi za razvijanje komunikacije. Ona utječe na osobne veze među djecom naglašavajući važnost aktivnog slušanje i izvedbe.

Postoji znatan dio istraživanja koji pokazuju da glazba može biti učinkovita s djecom s poteškoćama u učenju kada se nudi kao nagrada za određeno ponašanje. Sve donedavno djeca s teškim poteškoćama u učenju nisu mogla sudjelovati ni u jednom obliku glazbene aktivnosti osim u slušanju. Tehnologija je i ovo promijenila. Sada je moguće da djeca i odrasli stvaraju svoju vlastitu glazbu koristeći se zvučnim pretvaranjem. U terapiji zvukom pojedinac radi i motiviran je da radi sa zvukom. Dijete po svojoj želji može slušati ili ne slušati. Jedna od najčešćih zabluda je da djeca nisu inteligentna. Jedina razlika je da oni vide stvari drugačije od druge djece. Prednost glazboterapije odavno je stekla uvažavanje i nema razloga da ova terapija neće pomoći djeci s teškoćama u učenju jer glazba se obrađuje drugim dijelom mozga. To pomaže djeci da asimiliraju i razumiju više informacija. Također, različite vrste glazbe kao što su spore i umirujuće glazbe, može pomoći djeci da se osjećaju ugodnije. Terapija također pomaže djeci da postanu kreativni, razvija sekomunikacija, samo izražavanje, te humani odnosi.

Djeca s teškoćama u učenju vrlo često ne mogu ostati fokusirana na zadržavanju koncentracije. Uz pomoć glazboterapije djeca uče da bi se bolje usredotočila i zadržala informacije. Osim toga, terapija glazbom pomaže djeci da poboljšaju svoje sposobnosti inteligencije do maksimuma. Djeci s posebnim poteškoćama treba omogućiti bavljenje glazbom kako bi se umanjile njihove poteškoće te poboljšao osobni rast i razvoj. Glazba sigurno neće moći izlječiti djece od oštećenje vida, sluha, mentalnih oštećenja, ili invaliditeta, ali će pomoći u emocionalnom prilagođavanju, djelovat će na djecu opuštajuće, a poticati će na aktivnost te na društvenu komunikaciju. Možemo reći da će glazba svakako poboljšati kvalitetu njihova života. Djeca se mogu susretati s glazbom na mnogo različitih načina, ali upravo aktivni pristup putem glazbene improvizacije omogućuje da čak i djeca s vrlo izraženim poteškoćama u razvoju ostvare svoj potencijal. Svim improvizacijskim modelima zajednička su nastojanja da se djecu što više uključi u interakciju i da im se omogući glazbeno izražavanje i komuniciranje glazbom. Način rada i sredstva izražavanja nastoje se prilagoditi djetetovim potrebama. Kroz glazbu su se pronašli načini da se poboljša kvaliteta života za djecu i njihove brige za koje nije bilo izgleda da će se sami od sebe popraviti. Istraživanja nam pružaju dokaze o važnosti glazbe u poticanju raznih vidova razvoja kod beba i male djece, te se tako opravdalo uključivanje glazbe u školski program ne samo zbog čisto glazbenih vrijednosti. Mnoga, premda ne sva, ispitivanja koja su se provela nadgledali su glazbeni terapeuti. Terapija odnosno liječenje glazbom, te glazbeni terapeut pojavilo se kao zanimanje sredinom 20. stoljeća, premda se u mnogim kulturama glazba koristila u liječenju bolesti i poteškoća već stoljećima prije toga. Primjeri za to mogu se naći u egipatskim medicinskim papirusima, Bibliji, drugim religijskim tekstovima i u grčkoj medicini.

Glazba može poboljšati kvalitetu življenja kod osoba koje imaju poremećaje sluha ili poteškoće u učenju. Improvizirana glazbena drama s muzikom i tekstom koristila se da bi prenijela društvenu dramu između mentalno zastale djece i one koje to nisu.

3.2. Glazbene aktivnosti učenika s teškoćama u razvoju

Program glazbene kulture djece s poteškoćama u razvoju ostvaruje se u četiri osnovna područja: *pjevanje, sviranje, slušanje glazbe, glazbeno stvaralaštvo*.

U radu s djecom i mladeži s posebnim potrebama glazbenoj kulturi pripada istaknuto mjesto. Naime, pjevanje, slušanje glazbe, muziciranje na Orffovim glazbalima i pokret, vrlo su omiljene aktivnosti te djece. Dodamo li tomu i nastojanja učitelja da u rad unesu načelo vedrine, tj. stvaranja vedra i srdačna ozračja koji najuspješnije potiče djecu na rad te u njima budi pozitivne osjećaje – što se najuspješnije ostvaruje pjesmom, igrom s pjesmom i glazbom, slušanjem glazbe i plesom – uloga je glazbene kulture još veća i obuhvatnija. U vezi s tim, satovi glazbene kulture te satovi glazbene kreativnosti trebaju biti popraćeni primjerenom dječjom, zabavnom ili narodnom pjesmom te prigodnim crkvenim pjesmama uoči Božića, Uskrsa i drugih blagdana. Svaki radni dan treba uskladiti tako, da je ispunjen igrom, ritmikom pjesmom i čestim boravcima u prirodi, kako bi učenici osjetili radost i toplinu glazbe.

Osnovni zadaci glazbene kulture su da pjevanjem, sviranjem i slušanjem osobito njeguje ljubav i razumijevanje učenika za tradicionalnu, dječju, domoljubnu i crkvenu glazbu, da razvija osjećaj za ritam, tempo i dinamiku, razvija naviku slušanja i razlikovanja različitih vrsta vokalne i instrumentalne glazbe, u učenika postupno razvija glas i uči ih pjevati jednostavne dječje, narodne i umjetničke pjesme, postupno ih uvodi u primjenu glazbala, od udaraljki do jednostavnih narodnih i popularnih glazbala, približava učenicima glazbene ustanove posjećivanjem glazbenih priredaba i svečanosti, uključivanjem učenika u pjevačke zborove razvija njihov smisao i potrebu za glazbenim izražavanjem.

3.2.1. Slušanje glazbe

Slušanje glazbe u glazbenoj nastavi u općeobrazovnoj školi pripada danas središnje mjesto. Slušanjem glazbe učenicima se može razvijati glazbeni ukus, mirnoća, može se razvijati auditivna sposobnost. Osnovni problem slušanja glazbe kod djece s poteškoćama u razvoju jest kako pobuditi i zadržati djetetovu pozornost da aktivno sluša glazbu. Jedan od načina kako to provesti je, da se djeci prije samog slušanja glazbe odrede pojedini zadaci kako bi mogli tijekom slušanja aktivno pratiti sam tijek glazbe.

Neki od glavnih zadataka tijekom slušanja su: prepoznavanje ritma slušane skladbe- dali je skladba koju slušaju vedrog, veselog ili tuznog karaktera, također jedan od zadataka može biti jeli skladba brza ili spora, to se može odnositi na ritam skladbe. Također važnu ulogu ima i prepoznavanje određenih instrumenata u skladbi, to je jedan od zanimljivih zadataka, upravo djeci s poteškoćama u razvoju jer na taj način pokušavaju maksimalno se koncentrirati i fokusirati na određenu skladbu koju slušaju kako bi prepoznali koji se sve instrumenti nalaze u skladbi.

U slušanje glazbe ne ulaze samo glazbeni primjeri i skladbe koji se puštaju na CD playeru, već i sama spretnost i snalažljivost učitelja da djecu oduševi novom pjesmom koju on izvodi sam pjevajući uz pratnju instrumenta. V. Tomerlin u svojoj knjizi „Slušanje glazbe u osnovnoj školi „ piše: „ Uspješno slušanje glazbe ostvaruje također onaj nastavnik koji na instrumentu svira svojim učenicima. On ne mora biti naročito spretni instrumentalist“.³

U jednom istraživačkom projektu obavljenom u Velikoj Britaniji došlo je do zanimljivog slučaja. Ispitivanje je uključivalo djecu s emocionalnim poteškoćama i poteškoćama u ponašanju,

³Tomerlin V. „Slušanje glazbe u osnovnoj školi“ Muzika, 3/4, 1973.

a koja su uobičajeno bila iznimno nemirna i imala su poteškoće u koncentriranju na učenje. U kontrolnoj studiji, Anne Sava pokazuje da su se ponašanje i koncentracija djece poboljšali kada im se za vrijeme lekcija iz znanosti puštala Mozartova glazba. Kod djece su bile izmjerene manje vrijednosti brzine otkucaja srca, krvnog tlaka i temperature. Dakle taj je učinak postignut jer je glazba povećala proizvodnju endorfina u mozgu koji je snizio krvni tlak.

U odnosu na slušanje glazbe, u školi i roditeljskom domu djeca trebaju slušati glazbu na radiju, televiziji i CD playeru. U osnovnim školama najčešće se slušaju i njeguju brojalice uz igru i pokret. Obraduju se dječje pjesmice vezane uz godišnja doba, pjesmice vezane za neku svečanost, također djeci su vrlo bliske pjesme o životinjama, cvijeću, kao i pjesmice što su ih posebno privukle slušajući radio, CD player i televiziju.

U nastavnom planu i programu susrećemo se s različitim vrstama pjesmica i skladbi koje su prikladne a također i zanimljive djeci su: Johan Strauss- Anen polka, Frederic Chopin- Mazurka br 23., Johann Strauss ml.- Glasovi proljeća (ulomak iz valcera), W.A.Mozart-March Turka, L. von Beethoven- za Elizetu, zatim skladbe njihovog narodnog i domaćeg kraja: Međimurski lepi dečki, Azra- Klinček stoji pod oblokom, U našeg Marina, zatim poskočica iz okolice Dubrovnika-Lindo.

Također u nastavnom programu nalaze se skladbe koje nisu primjerene određenoj djeci u razredu, djeci koja imaju određene poteškoće u razvoju. Tako npr u nastavnom programu možemo se susresti s skladbom Tatsuro Naito: Ansambl Kodo bubnjara, koja kod autističnog djeteta često promjeni oblik ponašanja (hiperkineza⁴) i može dovesti do epileptičnog napada.

Dakle jedina i glavna zadaća učitelja je djeci s poteškoćama u razvoju na primjeren i prikladan način približiti glazbu kao takvu, naravno uz pomoć aktivnog slušanja. Potrebno je djecu suočiti s glazbenim djelom, pomoći im da djelo, u prvom redu, *čuju*, a onaj drugi dio zadatka obaviti će glazba tj umjetnost sama od sebe.

„ Pri slušanju glazbenog djela, njegovu ljepotu ne treba istraživati, ona izravno djeluje“⁵

3.2.2. Pjevanje pjesama

Pjevanje je glazbena aktivnost koja ne samo da je u nastavi glazbene kulture oduvijek prisutna, nego je toj nastavi u najvećem dijelu povijesti davala bitan pečat. Prema nekim istraživanjima pjevanje je najomiljenija aktivnost u nastavi glazbene kulture. „U činu pjevanja (bilo koje dobre i primjerene skladbe), na licu se mjesta doživljava i uči glazba, obogaćuje učenikov osjećajni svijet i izoštruje njegov umjetnički senzibilitet“.⁶

U današnjem nastavnom planu i programu učitelj ima mogućnost slobodnog odabira skladbi i pjesama koje će se pjevati u razredu. Takav način rada uvelike pripomaže kod rada s djecom s poteškoćama u razvoju.

Kako bi učitelj što kvalitetnije i bolje odabrao repertoar pjesama za djecu, prvo mora dobro poznavati mogućnosti i sposobnosti kod pojedinih skupina ili razreda.

U sljedećem djelu diplomskog rada prikazat ćemo koje su to pjesme primjerene za djecu s poteškoćama u razvoju, koji zadaci se traže od učenika i na koji način djeca s poteškoćama u

⁴ Hiperkineza je naziv koji označava simptome i znakove koji nastaju zbog abnormalno pojačane aktivnosti jednog ili više mišića ili motoričkih jedinica

⁵ Supićić I. Op. cit., 87.

⁶ Rojko P., 2005.,:13

razvoju najlakše mogu naučit određene pjesme. Osim toga, na kraju će biti prikazane pjesme koje nisu primjerene za djecu s poteškoćama u razvoju, uz objašnjenje zbog čega je to tako.

Djeca s poteškoćama u razvoju vole pjesme vedrog i veselog karaktera, umjerenog do brzog tempa. Najbitnije je stvoriti interes za pjevanje pjesama, što iziskuje od učitelja da mora svojim sadržajem i izražajnim sredstvima biti učenicima pristupačna. Prema tome, važan je izbor pjesmica koje želimo da učenici pjevaju.

Jedna od primjerenih pjesama za djecu s poteškoćama u razvoju je „Nas je sad osmero“. Pjesma kao takva primjerena je za djecu s poteškoćama u razvoju iz razloga što tekst pjesme nije težak za izgovaranje, lako se može zapamtiti, a melodija pjesme nije prevelikog opsega pa djeca neće imati velikih problema oko pjevanja. Metoda kod učenja ovakve pjesme jest učenje pjesme po sluhu. Naprije je potrebno učenicima odsvirati pjesmu u cijelosti da je čuju. Zatim učitelj mora uz sviranje i odpjevati pjesmu, kako bi učenici barem malo zapamtili zadanu pjesmu. Kod samog učenja pjesme po sluhu potrebno je da se uči dio po dio:

1. dio

Nas je sad o - sme - ro, a bit će nas sed - me - ro, gla - vu

2. dio

go - re, haj - de, zna - mo sa - da svi, da iz i - gre i - deš ti.

Na kraju kad su učenici naučili pjevati pjesmu, uz metodu učenja pjesme po sluhu i dio po dio, tek onda pjevaju pjesmu uz pomoć i pratnju učitelja u cijelosti.

Nas je sad osmero

Engleska tradicijska

Veselo

Nas je sad o - sme - ro, a bit će nas sed - me - ro, gla - vu

go - re, haj - de, zna - mo sa - da svi, da iz i - gre i - deš ti.

Ova pjesma ujedno je i glazbena igra s brojalicom upravo zbog svog karakterističnog teksta:

1. Nas je sad osmero, a bit će nas sedmero,
Glavu gore, hajde sada svi van iz igre ideš ti.
2. Nas je sad sedmero, a bit će nas šestero,
Glavu gore, hajde sada svi van iz igre ideš ti.
3. Nas je sad šestero, a bit će nas petero,
Glavu gore, hajde sada svi van iz igre ideš ti.
4. Nas je sad petero, a bit će nas četvero,
Glavu gore, hajde sada svi van iz igre ideš ti.
5. Nas je sad četvero, a bit će nas troje tu,
Glavu gore, hajde sada svi van iz igre ideš ti.
6. Nas je sad troje tu, ostati će jedan sam,
Glavu gore, hajde sada svi van iz igre ideš ti.

Najbolje je da učenici za vrijeme pjevanja pjesme stoje u krugu i uz pomoć učitelja koji vodi brojalicu, pjevaju sve dok ne ostane jedan učenik koji je ujedno i pobjednik. Pjesma je dobra za učenike jer ima natjecateljski duh, pa učenici s veseljem pjevaju i iščekuju kraj pjesme i pobjednika.

Također jedna od pjesama veselog i zanimljivog karaktera je Đačka popijevka. Pjesma kao takva nema velik opseg, što djeci omogućuje lakše pjevanje, i pjesma ima tri kitice, dakle nije preduga. Metoda koja se primjenjuje u toj pjesmi, također je učenje pjesme po sluhu. Postupno se uči, dio po dio. Prvo učitelj uz pratnju instrumenta odvira i odpjeva cijelu pjesmu u cijelosti. Nakon postupnog učenja pjesme po sluhu, na kraju učenici uz pomoć i pratnju učitelja pjevaju pjesmu u cijelosti.

Đačka popijevka

Veselo (so) Greta Barković

1. Mi smo mla - di đ a - ci, pra - vi ve - se -
 2. Sve su na - še že - lje, ra - dost i ve -
 3. Bri - ga nas ne ta - re, bri - ge su za

lja - ci, ju - pi, ju - pi, ju - pi, ju - pi je.
 se - lje, ju - pi, ju - pi, ju - pi, ju - pi je.
 sta - re, ju - pi, ju - pi, ju - pi, ju - pi je.

Neke od pjesama koje su primjerene za djecu s poteškoćama u razvoju, a kratkog su trajanja, malog opsega, vedrog karaktera, primjerene i zanimljive djeci su:

Divan je svijet

Umjerenost (do) (re) Riječi i napjev prema
Božidaru Antoniću

Tra - va je ze - le - na, š a - ren je cvijet.

Pti - či - ce pje - va - ju di - van je svijet!

Laku noć

Mirno Antun Čelar

La - ku noć, la - ku noć, sa - da mo - ram spa - vat poć.

Također u primjerene pjesme za djecu s poteškoćama u razvoju ulaze i pjesme narodnog kraja i običaja, crkvene, božićne i dr.

Lipe li su mlade Kaštelanke

Hrvatska pučka popijevka

1. Li - pe li su mla - de Ka - šte - lan - ke,
2. O - ne no - se na ka - iš o - pan - ke,

li - pe li su, ro - je - na, mla - de Ka - šte - lan - ke.
o - ne no - se, ro - je - na, na ka - iš o - pan - ke.

Dan kruha

Riječi: Štefica Đuričić

Mirno

Napjev: Antun Čelar

(do) (mi)

1. Tvo - ja dje - ca Bo - že naš, mo - le sva - ki dan:
2. Bla - go - slo - vi dje - cu svu. Spo - koj svi - ma daj.

(do)

(1) »Daj nam kru - ha ra - do - stil! Daj nam mi - ran san!
(2) Nek u o - ku sva - ko - me bli - sta sre - će sjaj!«

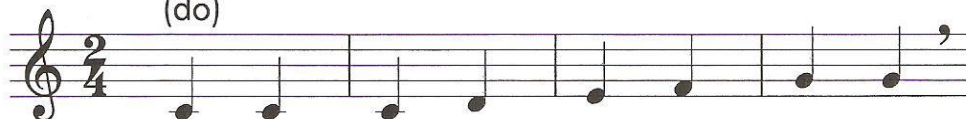

Možemo koristiti pjesme koje su malo dužeg trajanja i kompliciranije melodije, ali pritom moramo imati na umu da opseg melodije ne bude prevelik, da ne bude prevelikih skokova između dva susjedna tona, te da tekst pjesmice nije težak za naučiti i pročitati. Neke od takvih tipa pjesmica su:

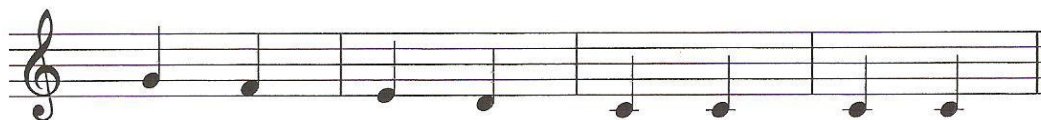
Na planine

Mirno

(do)

1. Pe - nje - mo se u pla - ni - ne,
2. Hi - tro, čvr - sto ti ko - ra - čaj,

za - tim će - mo u ni - zi - ne.
zdra - vlje svo - je ta - ko ja - čaj.

Veselo mi plovimo

(Merrily We Roll Along)

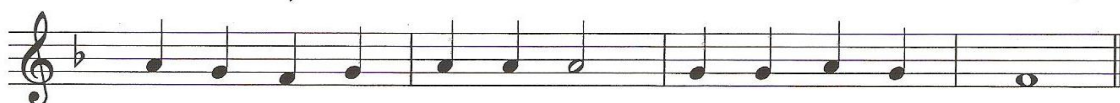
Okretno

(mi) (re) (do)

Dječja iz Engleske

1. Ve - se - lo mi plo - vi - mo, plo - vi - mo, plo - vi - mo,
2. Svo - je mo - re vo - li - mo, vo - li - mo, vo - li - mo,

ve - se - lo mi plo - vi - mo mo - drim mo - rem tim.
svo - je mo - re vo - li - mo, di - či - mo se njim.

Naše pjesme

Pokretno Vladimir Tomerlin

Na - še pje - sme to su pti - ce što iz sa - mog sr - ca le - te, sti - gnu do - tle

do - kle sti - gnu, sle - te ta - mo gdje se sje - te. sle - te ta - mo gdje se sje - te.

Navedene pjesme spadaju u skupinu pjesama koje su na bilo koji način prikladne i zanimljive upravo djeci s poteškoćama u razvoju. Najbitnije značajke takvih pjesama su: melodija kratkog i malog opsega, tekst čitljiv i lako pamtljiv, karakter pjesme mora biti vedar, veseo i umjerenog do brzog tempa.

U drugu skupinu pjesama spadaju sve one koje na bilo koji način odstupaju od gore navedenih činjenica. Dakle pjesme koje nisu primjerene za djecu s poteškoćama u razvoju su: Dani, Petar Petru plete petlju, Tri mesara, Rum tum tum polka i druge.

Pjesma „Dani“ sadrži neke elemente koji spadaju u prvu skupinu pjesama koje su primjerene djeci s poteškoćama u razvoju, npr. tekst koji nije pretežak za čitati i naučiti, duljina pjesme koja ima dvije kitice, međutim najveći nedostatak je početna melodija u prvih pet taktova koja je previše opširna i prevelikih skokova između susjednih tonova.

Dani

Umjerenost Alfi Kabiljo

1. Da - ni, da - ni, da l' mo - gu bit k'o svi, da l' o - vaj svijet
2. Ra - dost, lju - bav, to ni - je ma - la stvar, i za - to znaj

io - že bit lijep, da l' mo - gu svi sre - ću na - či. to na - trag pri - maš sam.

Dvostruko brže

Tko je do - bar ni - je sam, o - du - vijek smo zna - li,

pri - je - te - lja svi će nać, ve - li - ki i ma - li.

Druga pjesma koja također u nekim segmentima ne konkurira za pjesmu koja je primjerena za djecu s poteškoćama u razvoju je: Petar Petru plete petlju. Pjesma kao takva sadrži dvije činjenice koje bi je mogle uvrstit u prvu skupinu, a to su: jednostavna melodija, malog opsega i pjesma koja je vedrog i poletnog karaktera.

Petar Petru plete petlju

Poletno Alfi Kabiljo

Ple - ti Pe - tre Pe - tru pet - lju, ple - ti Pe - tre Pe - tru pet - lju.

1., 2. A to zna - či lije - po sje - di, u tri da - na jed - nom je - di.
 3. A to zna - či da je sje - o i tri da - na ni - je je - o.
 4. Da se Pe - tar stra - šno sme - o dok je Pe - tru pet - lju ple - o.

1., 2. Pa - zi da se ne za - pe - tljaš dok tu pet - lju ne is - pet - ljaš.
 3., 4. Dok je pet - lju is - pet - lja - o sav se u nju za - pet - lja - o.

Coda *stišavati do kraja*

Ple - ti Pe - tre Pe - tru pet - lju, ple - ti Pe - tre Pe - tre pet - lju.

Međutim problem je u njezinom tekstu na početku - „Pleti Petre, Petru petlju, pleti Petre Petru petlju“, koji je vrlo težak za pročitati i djeci uključenoj u redovan sustav obrazovanja. Dakle, Petar Petru plete petlju i ostale pjesme koje imaju težak tekst, kompliciranu melodiju sa puno skokova i velikog raspona tj. opsega tonova nikako ne pogoduju za učenje pjesmica po sluhu, za djecu s poteškoćama u razvoju.

3.2.3. Sviranje pjesama

Kod svakog čovjeka, pa tako i sasvim male djece, uočavamo neki interes za sviranjem ili udaranjem u neki glazbeni instrument. Kako glazba tijekom sviranja stimulira sva osjetila na tijelu, tako se osobito važno za djecu razvijaju motoričke i psihomotoričke funkcije, razna osjetila i vještine. Glazba pomaže ljudima i djeci da se lakše nose sa nekim problemima, stresnim situacijama, glazba potiče na komunikaciju i motorički razvoj; sviranje klavira ili pjevanje može kod djece dovesti čak do povećanja kvocijenta inteligencije. Najvažnija činjenica kod sviranja je da dijete ili učenik sam pokaže želju za glazbom ili sviranjem, te da ga se ne prisiljava, jer onda dolazimo do negativne reakcije djeteta ili učenika.

Već prije smo spomenuli da u glazbi postoje dvije tzv. receptivne i aktivne metode u glazbi. Pri aktivnom pristupu djeca sviraju, improviziraju, stvaraju nove pjesme. Taj je pristup dobar za djecu kod koje je verbalna komunikacija otežana, kao što je npr. slučaj kod autistične djece ili kad se želi utjecati na razvoj koncentracije, društvenih vještina, psihomotorike (djeca s cerebralnom paralizom), a primjenjiv je i u radu sa zdravom djecom. Aktivni se pristup koristi i za dijagnosticiranje stupnja emotivnih smetnji kod djeteta. Prati se kakav je odnos između terapeuta i djeteta tijekom glazbenih aktivnosti, kakva je glazbena komunikacija te zaključuje ima li dijete manje ili više emotivne smetnje, odnosno je li dijete manje ili više autistično.

Osnovni materijal glazbene aktivnosti sviranja su razne pjesme, igre, brojalice i glazbeni instrumenti. Dok se pjeva ili recitira djeca izvode ritamsku pratnju na glazbenim instrumentima. Najčešće se pratnja izvodi na udaraljka: drveni štapići, bubnjevi, zvečke, triangli itd, ali i na melodijskim instrumentima kao što su metalofoni, ksilofoni, vibrafoni. Takva skupina instrumenata poznata je pod nazivom „Orffov instrumentarij.“ Instrumente kakve danas nalazimo pod imenom Orffov instrumentarij zamislio je njemački skladatelj *Carl Orff* (1895 – 1982). On je instrumente podijelio na ritamske i melodijske udaraljke. Instrumentarij je prihvaćen i proširen. Danas već i u Hrvatskoj postoji Hrvatska udruga Carla Orffa (HUCO) koja je međunarodnog Orff – Schulwerk Forum na institutu za glazbenu i plesnu pedagogiju Orff Institut pri Mozarteumu u Salzburgu.

Instrumenti Orffova instrumentarija

Instrumente možemo podijeliti u dvije skupine. To su ritamske i melodijske udaraljke. Ritamske udaraljke dijelimo još i prema materijalu od kojeg su napravljene: drvene ritamske udaraljke, metalne ritamske udaraljke i ritamske udaraljke s kožnom opnom. Specifičnosti svih vrsta instrumenata je jednostavnost u upotrebi svakog pojedinog glazbala.

Ritamske udaraljke- drvene

drveni štapići

zvečke

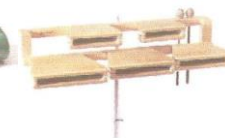
kastanjete

agogo

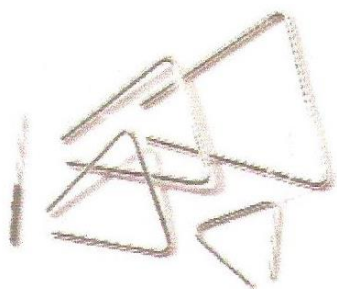
strugalica

drveni zvonci

Ritamske udaraljke- metalne

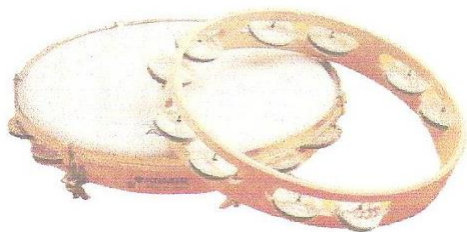
triangl

činele

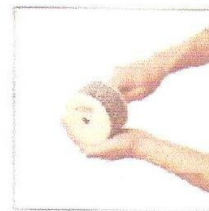
praporci

tamburin

kabasa

Ritamske udaraljke s kožnatom opnom

mali ručni bubanj

mali bubanj

timpan

Melodijske udaraljke

zvončići

metalofon

ksilofon

marimbafon i metalofon

Orffov instrumentarij pogodan je za djecu s poteškoćama u razvoju, iz razloga što uz pojedine glazbene instrumente djeca stječu glazbene vještine tijekom sviranja. Kod djece s poteškoćama u razvoju najviše dolaze u obzir dječje brojalice, glazbene igre s pjevanjem, ritmičke vježbe koje iziskuju učenikove vještine s ritmičkim udaraljka. Neke od glazbenih igara koje u sebi sadrže i sviranje na ritmičkim instrumentima su:

URA IDE TIKA, TAKA, SVAKO JUTRO BUDI ĐAKA.

2 4	U - RA	I - DE	TI-KA,	TA-KA,	SVA-KO	JU-TRO	BU-DI	ĐA-KA.
	♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪	♪ ♪
	Ta Ta	Ta Ta	Ta Ta	Ta Ta	Ta Ta	Ta Ta	Ta Ta	Ta Ta

Dječja igra „Ura ide tika, taka, svako jutro budi đaka“ traži od učenika da uz recitiranje pjesme, također i drvenim štapićima kuca ritam koji je zapisan ispod riječi.

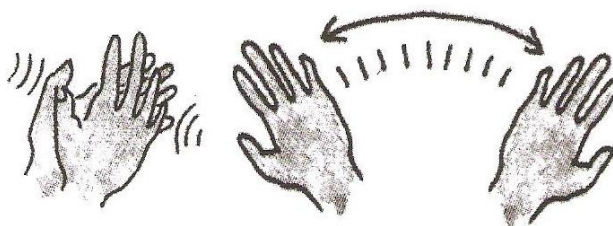
Također jedan od ritmičkih instrumenata su i dječje ruke, koje možemo nazvat „vlastiti instrument“, gdje u pjesmi „Kit posjetio Split“ od učenika traži da uz recitiranje, učenik plješće zadani ritam koji je zapisan ispod riječi.

Kit posjetio Split

Okretno Dječja brojlica

$\frac{2}{4}$

En, ten, to - re, du - bo - ko je mo - re,
a u mo - ru kit, po - sje - ti - o Split!

Osim pjesama koje uz tekst imaju i zapisan ritam, imamo i pjesme tj. dječje igre u kojoj nije zapisan zadani ritam već samo tekst. U tim pjesmama traži se od učenika da sam kreira svoj ritam na određenom glazbenom instrumentu, tj da sam pokaže svoje ritmičko stvaralaštvo. Jedna od takvih igara je „Tvrdoglava pjesma“.

Tvrdoglava pjesma

TV-RDA GLA-VA NI-JE PRA-VA,
U NJOJ ČE-STO SVA-ĐA SPA-VA.
KAD JE GLA-VA JA-KO TVR-DA
U-VIJEK NE-TKO, JOJ, NA-HR-DA

(Pajo Kanižaj)

Vidimo da pjesma osim što nema zadani ritam, traži od učenika da svaki novi red ili stih svira novim glazbenim ritmičkim instrumentom. Druga mogućnost ove pjesme je da podijelimo svakom učeniku jedan red, da naizmjenice jedan po jedan recitiraju i sviraju uz pomoć instrumenta.

Također imamo primjere koji se više oslanjaju na izvođenje ritma i doba, a manje pažnje posvećuje uključivanju većeg broja instrumenata.

 NESLA DEKLA V MELIN

Dobe				
2	Ne-sla de-kla	v me - lin	za-kel bo-ro-	vi - ce.
Ritam				

Dobe				
2	O - ja - ja,	O - ja - ja,	za-kel bo-ro-	vi - ce.
Ritam				

 Zvone zvona

Dobe				
3	Bim, bam, bom	bim - -	bam - -	bom. - -
Ritam				

3				
	Ču - je - se	da - le - kih	zvo - na	zvon. - -
				

U pojedinim udžbenicima koji su namjenjeni za glabenu kulturu u osnovnoj školi možemo pronaći pjesme koje su također primjerene za djecu s poteškoćama u razvoju. Takve pjesme osim sviranja na određenim glazbenim instrumentima, traži od učenika da i pjeva pjesmu uz ritmičku pratnju. Kako bi učenici mogli izvoditi takve pjesme, prvo moraju naučiti pjesmu, metoda učenja pjesme po sluhu, a nakog toga izvoditi je u cijelosti uz ritmičku pratnju i melodiju. Neke od takvih vrsta pjesama su: „Drotičko“, „Dudaš“, „Žabe“

DROTIČKO

Še - čem, še - čem dro - ti - čko. Še - čem, še - čem

čin - ga - li rajn - ga - li dro - ti - čko, dro - ti - čko.

DUDAS

Allegro G C F. Pintorić

Hajd' za - pje - vaj se - jo, s na - ma sa - da ve - se - lo,
Pje - sma sr - ce ve - dri, o - smijeh li - ce kra - si,

X $\frac{2}{2}$

$\triangle$ $\frac{2}{2}$

Drum $\frac{2}{2}$

G C

ra - do - svi smo svi, pri - dru - ži se i ti.
hajd' za - pje - vaj se - jo, va - pje - vaj - mo svi.

ŽABE

Glazba i tekst: Vladimir Tomerlin

Re - ga, re - ga, bit će sve - ga.
Re - ga, ra - ga, bit će sve - ga.
Ru - ga, rc - ga, bit će sve - ga.

pje - smu pje - va ja - blji zbor.
ne - ka ja - ba n - ze riječ:
e - to ro - de a taj čas:

U - sred ba - re is - pod brije - ga.
Sad ni u - sred ma - lic ba - re.
zgra - bi ja - bu, a sve dru - ge

Ova pjesma osim što se može upotrebljavati u glazbenoj aktivnosti - sviranje, možemo je koristiti i u drugim nastavnim temama glazbene kulture. Možemo je koristiti u nastavnoj temi gdje učenici uče o pauzama. Međutim takve nastavne teme u glazbenoj kulturi mogu biti ostvarive samo u onim razrednim odjelima gdje se nalaze učenici s lakom mentalnom retardacijom.

Također u razrednim odjelima s djecom s lakom mentalnom retardacijom, možemo koristiti i malo zahtjevnije primjere koji sliče partiturama, kao pratnja nekoj poznatoj pjesmi ili kao vježba bilo ritma ili takta.

Također u glazbenoj literaturi možemo pronaći i aranžmane za Orffov instrumentarij. Slijedi nekoliko glazbenih primjera, pjesmica koje se mogu upotrijebiti u glazbenim aktivnostima ili u glazbenoj nastavi u osnovnim školama.

3.1. Oj Jelo, Jelice

slika 51

Dosad gore navedene pjesme ili glazbene igre, na bilo koji način primjerene su za djecu s teškoćama u razvoju.

U ovoj glazbenoj aktivnosti- *sviranje pjesama*, imamo neke koje nisu primjerene ili kompetentne za djecu s teškoćama u razvoju. Pjesmica „Ding, dong“ nije primjerena za djecu s teškoćama u razvoju zbog teksta koji je težak za čitanje i pamćenje, ali i zbog ritma koji je pretežak da bi djeca mogla odsvirati na određenom instrumentu tj. trianglu, kao što se traži u pjesmici.

Ding, dong

Ding, dong, di - ri di - ri dong, di - ri di - ri dong, dong, ding, ding, dong,

ding, dong, di - ri di - ri dong, di - ri di - ri dong, dong, dong.

Nije primjerena ni pjesma „Oda radosti“, gdje se od učenika traži da moraju uz instrumente Orffovog instrumentarija znati i svirati blok – flautu i gitaru

ODA RADOSTI
L. van Beethoven

Svečano

The score includes parts for: Gitaru (Guitar), SOPRAN (Soprano), METALOFON ALI (Metalophone/Alto), KSILOFON (Xylophone), and BAS (Bass). The guitar part includes chord markings: G, D7, G, D7, G, D7, G, D7, G.

Osjećaj za ritam učenici mogu razvijati i sviranjem na dječjim tradicijskim instrumentima i izvođenjem pokreta u određenim ritmičkim obrascima. Na dječjim tradicijskim instrumentima moguće je svladati jednostavnije ritmičke obrasce i melodije. Oni se razlikuju po boji, visini i intenzitetu tona te su zbog toga primjereni i zanimljivi djeci. Instrumenti potječu iz prirodnog okruženja i vrlo ih lako mogu izraditi i sama djeca. Moguće je s većim brojem takvih instrumenata stvoriti pravi mali orkestar.

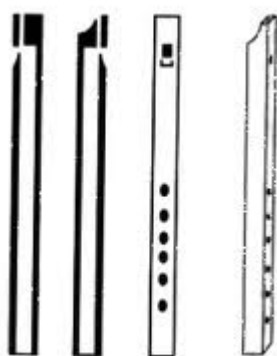
Neki od tradicijskih instrumenata su:

lončani bas

rifljača

žveglica

svirala od kukuruzovine

Iako sviranje u općeobrazovnoj školi nije previše zastupljeno, suvremena glazbena pedagogija zahtjeva da: učenike treba osposobiti za sviranje do izvjesnog stupnja. Svirajući dakle na opisanim instrumentima učenici ne dolaze dalje od elementarnog, ali jedini pravi argument koji se može pripisati dječjem sviranju u osnovnoj školi je onaj što polazi od djeteta: dijete želi biti aktivno i želi svirati.

3.2.4. Plesanje

Uz glazbu gotovo uvijek ide ples. Ples je ritmično pokretanje tijela prema ritmu. Suvremeni ples pomaže djeci u njihovom intelektualnom, emocionalnom, osobnom i socijalnom razvoju. Ples pozitivno utječe na rad pojedinih organa i organizma u cjelini. Ples omogućuje slobodu izražavanja i oslobođenje stvaralačkih potencijala.

Postoji područje razvojnih obrazaca pokreta i postoji serija obrazaca pokreta kroz koje prolazimo tijekom rođenja. Svaki taj obrazac pokreta u vezi je s određenim dijelom mozga i zato se ples može primijeniti terapijski. Ako dijete ima određenih problema u školi koji su vezani uz određeni dio mozga, to se može ublažiti obrascima pokreta. Na taj način ples izravno pomaže u procesu učenja. Praksa je pokazala da su ti obrasci pokreta kroz ples korisni pri ublažavanju simptoma ADHD – a i sličnih teškoća. Promjene koje ovakav način aktivnosti donosi tijelu, svakako pridonosi i umu.

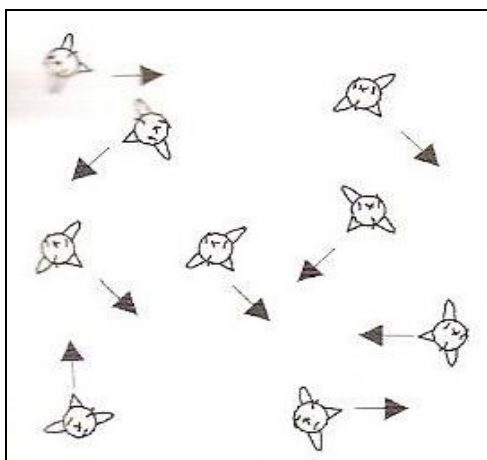
U nastavnom planu i programu u osnovnim školama nema određen program za glazbenu aktivnost-ples. Ples u općeobrazovnoj nastavi temelji se na narodnom i folklornom plesu. Program daje slobodu učitelju da sam osmisli na koji način i kako će uvesti učenike u folklorni ples. Njegovanje dječjeg folklornog izraza i proces usvajanja tradicijskih sadržaja kojim se potiče dječju maštu i unutarne doživljavanje, a tek potom skrbi za “točnost” izvedbenih obrazaca dvije su temeljne odlike djelovanja.

Djeca s teškoćama u razvoju plesove i narodna kola započinju učenjem osnovnih pokreta, primjerenih njihovim mogućnostima. Ples se odvija u prostoru ili u dvorani predviđenoj za ples. Usklađeno plesanje i kretanje učenika najlakše je postići samo s jednim plesačem jer se on i prostor spontano sjedinjuju.

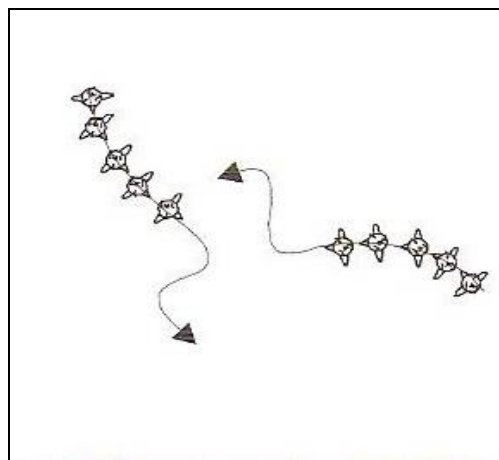
Način na koji učenici počinju učiti ples je individualno i grupno vježbanje osnovnih elemenata. Tako u osnovne elemente učenja plesa ulaze: hodanje u paru, poskakivanja uz možda neki najosnovniji plesni element, vježbanje kružnog, zmijolikog, lančanog ili pravocrtnog kretanja plesača po zamišljenim stranicama geometrijskih likova i plesnih crta. Kako se u ovoj glazbenoj aktivnosti- plesanje narodnih i folklornih tradicijskih plesova, radi s djecom s poteškoćama u razvoju, moramo uzeti u obzir njihove mogućnosti i motoričke sposobnosti.

Svako učenje nekog novog elementa u plesu ili kretanja u prostoru, mora imati svoj zadatak. Tako imamo nekoliko osnovnih zadataka:

Slobodno kretanje i snalaženje u prostoru

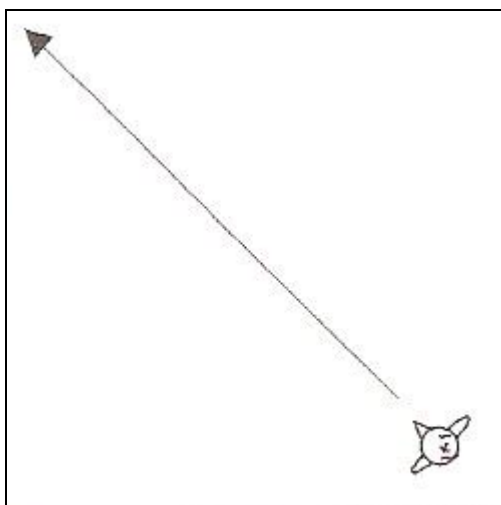

slobodno kretanje po prostoru
tako da se učenici međusobno
ne dotaknu

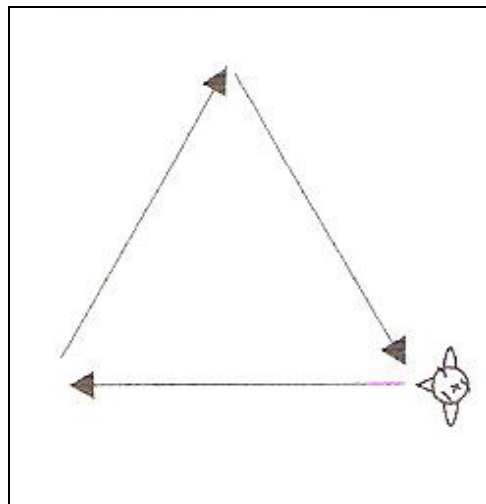

kretanje u kolonama po prostoru
tako da se učenici međusobno
ne dotaknu

Kretanje po zamišljenim crtama i pravcima

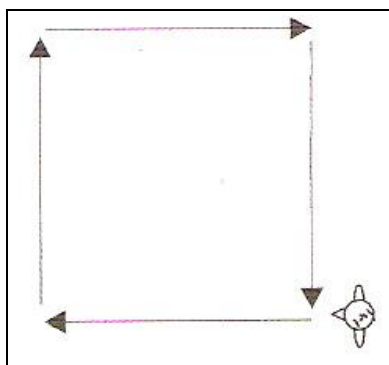

dijagonalno kretanje po
zamišljenom pravcu

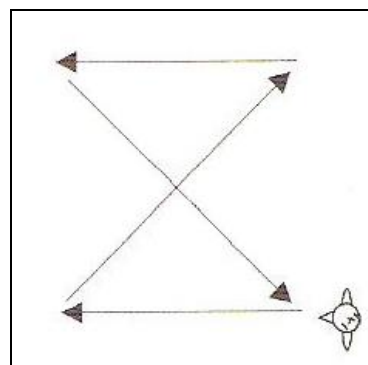

pravocrtno kretanje po
zamišljenim stranicama trokuta

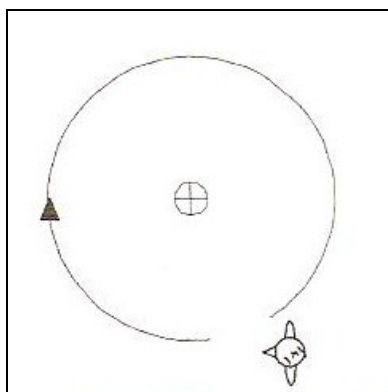

pravocrtno kretanje po zamišljenim stanicama kvadrata

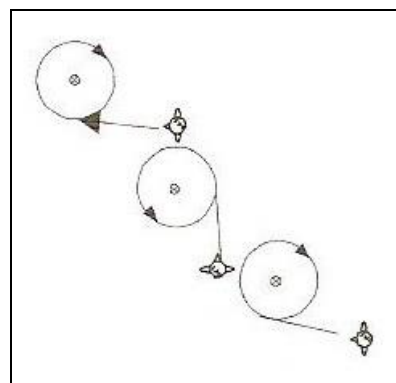

kretanje po zamišljenim pravcima

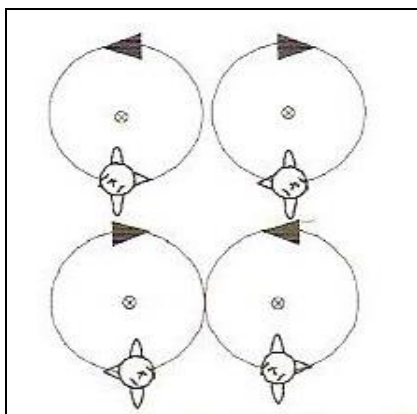
kretanje po zamišljenim kružnicama

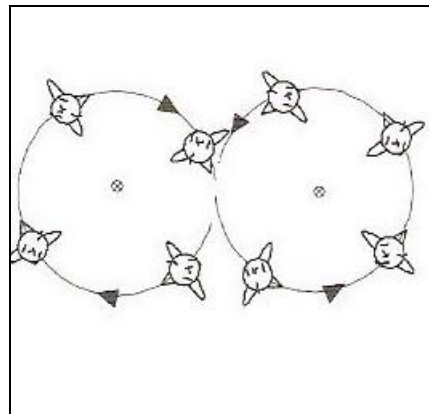
kretanje po zamišljenoj kružnici

kretanje prema naprijed po zamišljenoj kružnici

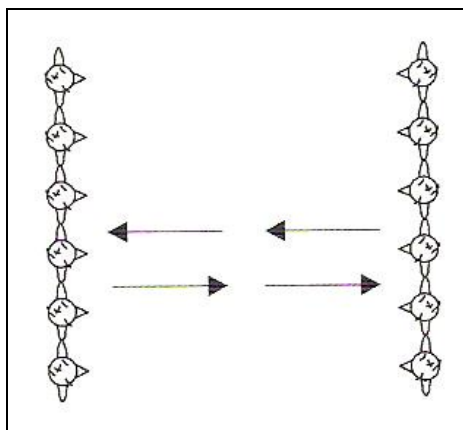
kretanje prema naprijed po četiri zamišljene kružnice

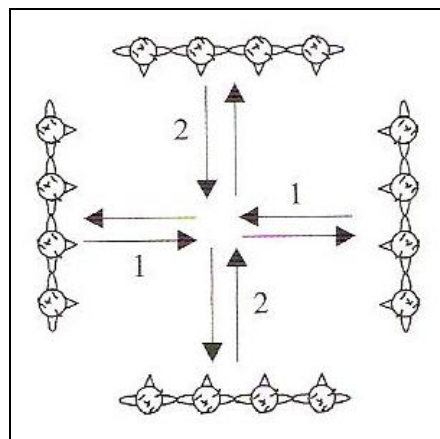
kretanje prema naprijed i mimoilaženje

Gore navedeni pokreti i kretnje snalaženja u prostoru predviđeni su za individualno kretanje učenika. Najlakši način ostvarivanja plana i kretanja po zamišljenim crtama ili kružnicama, je da djeci školskom kredom nacrtamo pojedine pravce i kružnice na podu prostora u kojem uče ples.

Također postoje vježbe za grupno kretanje i snalaženje u prostoru koje učenici mogu izvoditi:

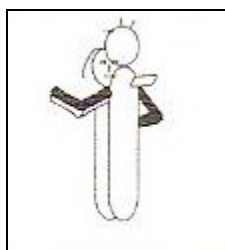

učenici raspoređeni u dvije nasuprotne vrste koračaju naprijed i natrag

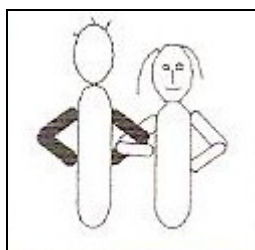

učenici raspoređeni u dvije nasuprotne vrste naizmjenično koračaju naprijed i natrag

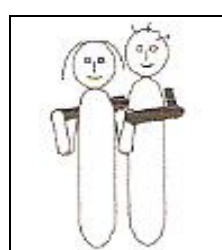
Također u osnovne elemente učenja folklornog tradicionalnog plesa ulazi i učenje o pravilnom držanju i plesnim prihvataima za društvene i folklorne plesove:

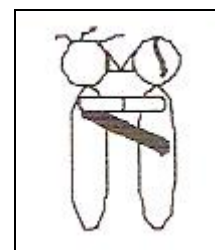
klasičan plesni prihvati

plesni rukohvat rukom pod ruku

plesač lijevom rukom drži partnericu

prihvati rukom oko donjeg dijela leđa

Dosad gore navedeni primjeri i plesni pokreti primjereni su za djecu s lakom i teškom mentalnom retardacijom. Također u folklornoj tradicionalnoj glazbi možemo ići i s težim elementima i cijelom pjesmom, naravno koje su prigodne za djecu s lakom mentalnom retardacijom. Neke od pogodnih pjesama koje su primjerene za djecu s lakom mentalnom retardacijom su: Klinček stoji pod oblokom, Raca plava po Dravi, Ja posijah repu, Opa, cupa, skoči, Četvorka i dr.

KLINČEK STOJI POD OBLOKOM

(Vratišinec, Međimurje)

Notni zapis: Dražen Varga

Plesni zapis: Goran Knežević

♩ = 120

Klinček stoji pod oblokom, klinček stoji pod oblokom,
Stoji pa gleda, milu rožicu, s črnim okom.
Stoji pa gleda, milu rožicu, s črnim okom.

S jednim okom namiguje, z drugim uhom prisluškuje.
Stani gori se, mila rožica vrata otpri.
Stani gori se, mila rožica vrata otpri.

Ja bi tebi otpirala, ja bi tebi otpirala.
Samo da se nej oca matere ja bojala.
Samo da se nej oca matere ja bojala.

Kaj su tebi otec mati, kaj su tebi sestre brati.
Evo sam ti ja mila rožica ljubav prava.
Evo sam ti ja mila rožica ljubav prava.

Prostorni raspored: zamišljena kružnica

Izvođačka formacija: par

Izvođački sastav: mješovito

Redosljed plesnih koraka

3 koraka naprijed.
1 korak natrag i slobodnom nogom udarimo o pod.
3 koraka naprijed.
1 korak natrag i slobodnom nogom udarimo o pod.
Plesač 2 koraka u desnu stranu i udari nogom o pod. Plesačica 2 koraka u lijevu stranu i udari nogom o pod.
Plesač 2 koraka u lijevu stranu i udari nogom o pod. Plesačica 2 koraka u desnu stranu i udari nogom o pod.
Plesač 2 koraka u mjestu i udari nogom o pod. Partnerica 2 koraka u mjestu uz okret za puni krug u lijevu stranu.

Plesač 2 koraka u desnu stranu i udari nogom o pod. Plesačica 2 koraka u lijevu stranu i udari nogom o pod.
 Plesač 2 koraka u lijevu stranu i udari nogom o pod. Plesačica 2 koraka u desnu stranu i udari nogom o pod.
 Plesač 2 koraka u mjestu, i udari nogom o pod. Plesačica 2 koraka u mjestu uz okret za puni krug u lijevu stranu.

Opis plesa

Ples se izvodi u parovima ravnomjerno raspoređenim po zamišljenoj kružnici. Plesačica se nalazi bočno, s desne strane partnera, unutar zamišljene kružnice. Okrenuti su prema naprijed u smjeru kretanja kazaljke na satu. Plesač i plesačica započinju ples istom nogom.

1. takt:

Četvrtinka: lijevom nogom korak naprijed.

Četvrtinka: desnom nogom korak naprijed.

2. takt:

Četvrtinka: lijevom nogom korak naprijed.

Četvrtinka: desnom nogom korak natrag.

3. takt:

Četvrtinka: izvođači stoje na desnoj nozi i udare lijevom nogom o pod.

Četvrtinka: partneri stoje na obje noge i miruju.

Četvrti, peti i šesti takt jednaki su prvom i drugom taktu.

7. takt:

Plesač je okrenut poludesno naprijed, a partnerica polulijevo naprijed.

Četvrtinka: plesač desnom nogom korak poludesno natrag. Plesačica lijevom nogom korak polulijevo naprijed.

Četvrtinka: plesač lijevom nogom korak poludesno naprijed. Plesačica desnom nogom korak polulijevo natrag.

8. takt:

Četvrtinka: plesač stoji na lijevoj nozi i desnom nogom udari o pod, istovremeno se okrene polulijevo prema partnerici.

Plesačica stoji na desnoj nozi i lijevom nogom udari o pod, okrene se poludesno prema partneru.

Četvrtinka: partneri stoje na obje noge i miruju.

9. takt:

Plesač je okrenut polulijevo naprijed, a partnerica poludesno naprijed.

Četvrtinka: plesač lijevom nogom korak polulijevo natrag. Plesačica desnom nogom korak poludesno naprijed.

Četvrtinka: plesač desnom nogom korak polulijevo naprijed. Plesačica lijevom nogom korak polulijevo natrag.

10. takt:

Četvrtinka: plesač stoji na desnoj nozi i lijevom nogom udari o pod, istovremeno se okrene poludesno prema partnerici.

Plesačica stoji na lijevoj nozi i desnom nogom udari o pod, okrene se polulijevo prema partneru.

Četvrtinka: partneri stoje na obje noge i miruju.

11. takt:

Plesač desnom rukom podigne desnu ruku partnerice iznad njene glave, a slobodne ruke partneri stave na bok.

Četvrtinka: plesač lijevom nogom korak u mjestu. Plesačica lijevom nogom korak u mjestu uz okret za polovicu kruga oko vlastite osi u lijevu stranu.

Četvrtinka: plesač desnom nogom korak u mjestu. Plesačica desnom nogom korak u mjestu uz okret za polovicu kruga oko vlastite osi u lijevu stranu.

Plesačica se okrenula za puni krug.

12. takt:

Četvrtinka: plesač stoji na desnoj nozi i lijevom nogom udari o pod. Plesačica stoji na desnoj nozi i lijevom nogom udari o pod.

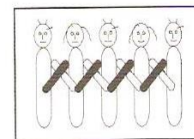
Četvrtinka: partneri stoje na obje noge i miruju.

Ples se od 7. do 12. takta ponovi.

'OPA, CUPA SKOČI

(Garčin, Slavonija)

Zapis: Goran Knežević

♩ = 130

O - pa cu - pa sko - či, da ti vi - dim o - či,

da ti vi - dim o - či - ce, ga - ra - va dje - voj - či - ce.

'Opa, cupa, skoči, da ti vidim oči,
 Da ti vidim očice, garava djevojčice.
 Opa, opa, opa, ljubi cura popa,
 Ja bi kapelana, al' mi ne da mama.
 Kruška, jabuka, šljiva, mene voli Iva,
 A ja Ivu neću, bacim ga u vreću.

Prostorna figura: kolo

Izvođački sastav: mješovit

Redosljed plesnih koraka

- 2 cupkajuća koraka u lijevu stranu.
- 1 cupkajući korak u mjestu.
- 3 koraka u desnu stranu.
- 3 koraka u lijevu stranu.
- 3 koraka u desnu stranu.

Opis plesa

Izvođači su okrenuti polulijevo naprijed i započinju ples lijevom nogom u lijevu stranu. Svi plešu jednako.

1. takt:

Četvrtinka: lijevom nogom korak polulijevo naprijed uz vertikalni pomak prema dolje i prema gore.

Četvrtinka: na lijevoj nozi vertikalni pomak prema dolje i prema gore.

2. takt:

Četvrtinka: desnom nogom korak polulijevo naprijed uz vertikalni pomak prema dolje i prema gore.

Četvrtinka: desnoj nozi vertikalni pomak prema dolje i prema gore.

3. takt:

Četvrtinka: lijevom nogom korak polulijevo naprijed uz vertikalni pomak prema dolje i prema gore uz okret na lijevoj nozi za osminu kruga u desnu stranu. Izvođači su okrenuti prema središtu kola.

Četvrtinka: vertikalni pomak prema dolje na lijevoj nozi.

4. takt:

Četvrtinka: desnom nogom korak poludesno natrag u desnu stranu.

Četvrtinka: lijevom nogom korak bočno u desnu stranu, ispred desne noge.

5. takt:

Četvrtinka: desnom nogom korak bočno u desnu stranu uz vertikalni pomak prema dolje i prema gore

Četvrtinka: na desnoj nozi vertikalni pomak prema dolje i prema gore, a lijeva noga se podigne ispred desne noge u visini gležnja.

6. takt:

Četvrtinka: lijevom nogom korak polulijevo natrag u lijevu stranu.

Četvrtinka: desnom nogom korak bočno u lijevu stranu, ispred lijeve noge.

7. takt:

Četvrtinka: lijevom nogom korak bočno u lijevu stranu, vertikalni pomak prema dolje i prema gore

Četvrtinka: na lijevoj nozi vertikalni pomak prema dolje i prema gore, a desna noga se podigne ispred lijeve noge u visini gležnja.

8. takt:

Četvrtinka: desnom nogom korak poludesno natrag u desnu stranu.

Četvrtinka: lijevom nogom korak bočno u desnu stranu, ispred desne noge.

9. takt:

Četvrtinka: desnom nogom korak bočno u desnu stranu uz vertikalni pomak prema dolje i prema gore te okret za osminu kruga u lijevu stranu.

Četvrtinka: vertikalni titraj na desnoj nozi, a lijeva noga se podigne ispred desne noge u visini gležnja.

Izvodači se sada nalaze na početnim plesnim pozicijama.

Ples *kolo*, Sikirevci, Slavonija. Foto Vido Bagur

Postoje različiti metodički postupci pri obradi narodnih i folklornih pjesama, ali je bitno da dijete s poteškoćama u razvoju doživi pjesmu emotivno i osjeti njezinu ljepotu i toplinu kroz glazbu i ples.

3.3. ISKUSTVA U RADU S DJECOM S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Praktičan dio diplomskog rada „glazbene aktivnosti djece s poteškoćama u razvoju“, za cilj je imao, s učenicima proći sve elemente koji su vezani ili pripadaju glazbenim aktivnostima. Glazbene aktivnosti koje su se provodile s učenicima bile su: Pjevanje pjesama, slušanje glazbe, sviranje instrumenata i ples.

Uz pomoć mentorice doc. Antoanete Radočaj-Jerković stupili smo u kontakt s ravnateljicom škole Ivan Štark, Edit Lemal, gdje se praktičan dio diplomskog rada i odvijao. Pri razgovoru o temi za diplomski rad, ravnateljica škole, nam je ponudila rad s jednom manjom skupinom od pet učenika, da s njima napravimo i spremimo određeni program koji je bio potreban za ovaj dio diplomskog rada.

Praktičan dio rada zahtijevao je od učenika velik posao, maksimalnu koncentraciju i angažiranost, koliko je to bilo u njihovim mogućnostima, a od učitelja potpunu pripremljenost i snalažljivost u radu, s obzirom na pojedine situacije koje su se javljale tijekom rada. Priprema ovako velikog i opsežnog programa trajala je od siječnja do travnja 2010. godine, dakle puna četiri mjeseca. Svaki dan na programu je bila samo jedna glazbena aktivnost. Učenici nisu bili u mogućnosti imati više od jedne aktivnosti u danu, jer im je koncentracija već nakon prva dva ili tri sata polako počela padati.

Rad s djecom s poteškoćama u razvoju obuhvaćao je 30 nastavnih sati. Probe su bile održavane u učionici za glazbenu kulturu, četiri puta tjedno po 45 minuta. Materijali i nastavna sredstva koja su bila potrebna za ove glazbene aktivnosti bile su: klavir, cd-player, Orffov instrumentarij, učionica namjenjena za ples.

Glazbena aktivnost pjevanje pjesama zahtijevala je od učenika da nauče pjevati pjesme: Nas je sad osmero, Divan je svijet, Laku noć, Lipe li su mlade kaštelanke, Dan kruha i Na planine.

Osim glazbene aktivnosti pjevanje pjesama, učenici su morali svirati na instrumentima tj. Orffovom instrumentariju. Glazbene igre koje su učenici morali ritmički savladati i naučiti su: Ura ide tika, tika, svako jutro budi đaka, Kit posjetio Split, Tvrdoglava pjesma, Nesla dekla v melin, Zvone zvona, ali i pjesme: Drotičko, Žabe, Oj Jelo, Jelice. Također neki učenici su se po prvi put susreli s tradicijskim instrumentima: lončani bas, rifljača, žveglica, svirala od kukuruzovine, na kojima se nekad sviralo.

Posljednja glazbena aktivnost bila je ples, koja se učenicima i najviše dojmila. Učili su o folklornoj glazbi svog kraja, učili osnovne pokrete držanja i elemente pojedinih pjesama, te snalaženje u prostoru. Uz to naučili su plesati dvije pjesme: Klinček stoji pod oblokom i Opa, cupa skoči.

Obzirom da su u skupini bili mladi s poteškoćama u razvoju teške i lake tjelesne retardacije, očekivanja su bila minimalna. Cilj je bio naučiti ih da sve pjesme, glazbene igre, sviranje pjesama i ples mogu donekle izvesti. Međutim, njihova zainteresiranost, volja i ljubav prema pjevanju, sviranju i samom zadatku, nadmašila su svaka očekivanja.

Metode i postupci koje su se koristile za rad s djecom s poteškoćama u razvoju, razlikovale su se od klasičnih metoda koje se koriste u osnovnim školama. Trebalo je uzeti u obzir da su to djeca koja nisu glazbeno obrazovana, koja neznaju notni zapis, imaju poteškoća s komunikacijom, govorom, većina njih ima i poteškoća sa samim čitanjem teksta. Metoda koja se najbolje kod njih pokazala bila je učenje pjesme po sluhu. Prvo im je trebalo više puta odsvirati i otpjevati jedan dio, a zatim su oni uz malu pomoć ponovili, i tako nekoliko puta dok nisu zapamtili i naučili. Tom metodom učenici su naučili cijeli program koji je bio potreban za praktični dio diplomskog rada. Sav trud, i više nego dvostruko, se isplatio, kad se vidjelo kako su hrabro otpjevali, odsvirali i otplesali naučene pjesme.

Grupa učenika koji su zajedno bili u skupini, sastojala se od tri učenika i dvije učenice. Oni su rođeni, žive i pohađaju školu u Osijeku. Subjekt 1, subjekt 2 i subjekt 3 polaze nastavu u odgojno obrazovnoj skupini, a subjekt 4 i subjekt 5 skupinu radnog osposobljavanja.

Subjekt 1: 21.godina. Rođen mjesec dana prije termina. Dijagnoza: intelektualno u cjelini – Laka mentalna retardacija. Slabije logičko mišljenje i socijalna prilagodba; Smetnje koncentracije. Neke naznake motoričke retardacije. Vedrog je duha; voli glazbu.

Subjekt 2: 22.godine. S godinu dana-fras; Progovorio i prohodao s 4 godine. Bio u inkubatoru 7 dana-asfiksija. U 1.mjesecu života imao konvulzije. Od 1.razreda ide po posebnom programu. Riječnik oskudnji-djelomično orijentiran u vremenu. Voli glazbu. Rado se druži s mlađima. Nalaz psihologa: Adolescent s inteligencijom na razini umjerene mentalne retardacije.

Subjekt 3: 20.godina. Progovorios 2 godine. Sa 7 dodina-Dyslalia. Grafomotoričke sposobnosti malo ispod nivoa za dob. Slušna analiza i sinteza nerazvijene. Nalaz psihologa: Dječak s inteligencijom lake mentalne retardacije, izrazitim smetnjama govora i neuspješnošću u stručnom osposobljavanju.

Subjekt 4: 23.godine. Dijeganoza: Sy Down i Astigmatismus. Mentalna retardacija umjerenog stupnja. Prohodala s 12 mjeseci; rado sluša glazbu; progovorila sa 7 mjeseci.

Subjekt 5: 25 godina. Rođena s Meningocelom na vratu-ima ugrađenu prudenz cjevčicu. Teškoće motorike i vida-teškoće pri hodu, manipuliranju predmetima, otežana kordinaciju ruku, lagano tjelesno umaranje. U petoj godini imala je 1.EPI napad. Verbalno intelektualno funkcioniranje nalazi se u kategoriji lake mentalne retardacije. Početkom 4.razreda umrla joj majka. Dijagnoza: Umjerena mentalna retardacija.

Nastup djece s poteškoćama u razvoju Weiblingen

4. ZAKLJUČAK

Dugo su vremena osobe s posebnim potrebama bile objekt predrasuda i nije im se pružala odgovarajuća zaštita i pomoć, dapače, kako samo vidjeli u prvom dijelu radnje, takve su osobe bile u potpunosti obespravljene. Zahvaljujući promjeni mentaliteta, danas se barem „na papiru“, gleda na ove osobe drugačije. Svjesni samo da osobama s posebnim potrebama pravo na jednakost, ne osigura toliko razvoj i primjena suvremene tehnike i tehnologije, političko pravo na jednakost, državni Ustavi i mnoštvo općih i posebnih dokumenata Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske Unije, koliko naša spremnost da se djeluje u skladu s njima i da ih se primjeni u svakodnevnom životu. Pres svima je izazov i dugogodišnji put gradnje novih odnosa, počevši od obitelji, župne zajednice, socijalnog rada i ustanova socijalne skrbi, sredstva javnog priopćavanja, pa do poboljšanja uvjeta odgoja i obrazovanja.

Moje osobno iskustvo u radu s djecom s poteškoćama u razvoju dovelo me do zaključka, da osobe s posebnim potrebama trebamo prihvaćati kao aktivne subjekte, a ne kao objekte našeg milosrđa i dobrote. Potrebno ih je integrirati u prirodnu sredinu, koju predstavlja obitelj i lokalna društvena i crkvena zajednica. Nužno je osnaživati obitelj i njezine potencijale, kako bi obitelj mogla odgovoriti svim posebnim potrebama svojeg člana. Ustanove za prihvata osoba s posebnim potrebama moraju što više nalikovati obiteljskom domu sa svim potrebnim sadržajima. Roditelji bi trebali ostati povezani sa svojim djetetom smještenim u instituciju, a lokalnu zajednicu u kojoj je smještena institucija treba osloboditi predrasuda istavova koji ometaju kvalitetnije življenje osoba s posebnim potrebama.

Osobama s posebnim potrebama treba pomoći da otkriju i prodube duhovnu dimenziju života, a da bi to uspjeli, potrebno je surađivati s njima, organizirati susrete, da osjete prihvaćenost i svoju vrijednost; izraditi prilagođene programe; na televiziji imati osobu koja će prevoditi govorom za osobe s oštećenjem sluha i tako na različite načine stvarati mentalitet jednakosti i ravnopravnosti, dostojanstva svake osobe. Centri za socijalnu skrb trebaju surađivati sa Udrugama, kako bi korisnici mogli lakše i brže ostvariti svoja prava.

Problemi osoba s posebnim potrebama proizlaze iz ograničenja koje im nameće društvo. Vjerujem da bi se većom suradnjom državnih institucija učinili veći pomaci na poboljšenu kvalitetu života osoba s posebnim potrebama. Važno je osposobiti dovoljan broj odgajatelja za rad s osobama s posebnim potrebama, a studentima s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, budućim defektolozima, omogućiti dostatnu edukaciju. Društvo mora omogućiti osobama s posebnim potrebama da nakon završenog školovanja i stečene kvalifikacije dobiju odgovarajuće radno mjesto. Moramo izgrađivati svijest građana da je svaki čovjek „hendikepiran“, tj. osoba kojoj je potrebna pomoć drugih.

Pripremajući grupu učenika škole Ivan Štark pružena mi je prilika da promijenim stav prema osobama s posebnim potrebama kao „objektima“ i priznam im status „subjekta“, partnera. To je za mene predstavljalo kamen kušnje. Bila je to prilika da radeći i živeći s njima postanem i sam jednostavniji, skromniji i srdačniji. Ove osobe, uz darovano vrijeme, jedino traže razumjevanje i ljubav. Ako im se „daš u potpunosti“ za uzvrat „dobiješ“ neprocijenjivo bogatstvo. Glazba u takvim situacijama kao što su djeca s poteškoćama u razvoju ima jako veliku ulogu.

Glazba pozitivno utječe na njih, stvara im ugodno raspoloženje, uz glazbu se mogu opustiti, ne stvara im pritisak. Promatrajući ih kako pjevaju, plešu i slušaju glazbu vidio sam da se potpuno predaju glazbi i pjevaju pa tako zaboravljaju na druge stvari koje ih muče. Po završetku školovanja upravo mi je želja da radim u instituciji ili školi, gdje glazba povećava osjećaj ugođe, smanjuje osjećaj tjeskobe i boli, ublažava depresiju, razvija komunikaciju, samouvjerenost, disciplinu i timski rad.

5. POPIS LITERATURE

1. BATINIĆ Mile, DENONA Ines, *Djeca s cerebralnom paralizom u dječjem vrtiću „Krnjevo“*, u: Kvaliteta življenja osoba s cerebralnom paralizom, HSUCDP, Varaždinske toplice, 2000., str. 61-65
2. BIONDIĆ Ivan, *Integrativna pedagogija, Odgoj djece s posebnim potrebama*, Školske novine Zagreb, 1993.
3. IVANČIĆ Đurđica, STANČIĆ Zrinjka: Didaktičko – metodički aspekti rada s djecom s posebnim potrebama, IDEM, Zagreb 2003.
4. KIŠ – GLAVAŠ Lelia , FULGOSI – MASNJAK Rea , Do prihvaćanja zajedno – integracija djece s posebnim potrebama, IDEM, Zagreb, 2003.
5. KNEŽEVIĆ Goran, Srebrna kola, zlaten kotač, Hrvatski narodni plesovi za djecu i mladež, Zagreb, 2005.
6. KOVAČEVIĆ Vojislav, *Osnove teorije defektologije*, Fakultet za defektologiju, Zagreb, 1988
7. LEUTAR Zdravka, Kvaliteta života osoba s invaliditetom u domu umirovljenika, u: Starenje i cerebralna paraliza, Varaždinske toplice, 2001., str. 47-57
8. MARINIĆ M., Jesu li osobe s invaliditetom «invalidi»? Pitanje konceptualne naravi, ali i potreba izjednačavanja mogućnosti. *Društvena istraživanja*, Zagreb, 2008., 93-94.
9. MATOIC Zvonka, *Obitelj osoba s posebnim potrebama*, u: VĐSB, 131 (2003.) 2, str. 83-87
10. MUSTAĆ Vinka, VICIĆ Miroslav, Rad s učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj školi, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
11. MRKONJIĆ Anđelko, Nastavnik-faktor kvalitete u odgoju i obrazovanju, Zbornik radova, Rijeka, 1998., str. 154
12. OSTOJIĆ Jasmina, Osobe s invaliditetom i socijalna skrb, u: Znanjem do izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, HSUCDP, Zagreb, 2002., str. 106-111.
13. Pravilnik o utvrđivanju psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (NN 64/14.)
14. Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 24/15.)

15. PRSTAČIĆ Miroslav, *Promišljanje o kvaliteti života*, u: Kvaliteta življenja osoba s cerebralnom paralizom, HSUCDP, Varaždinske toplice, 2000., str. 48-51
16. ROJKO Pavel, *Metodika glazbene nastave II.dio*, nakladnik Jakša Zlatar, Zagreb, 2004.
17. SAM Renata, *Sviramo uz pjesmu*, priručnik za odgajatelje i učitelje, Rijeka, Glosa, 1992.
18. ZOVKO G., *Invalidi i društvo*. *Revija za socijalnu politiku*, 6(2): 105-117, Zagreb, 1999.